

T.C.

**CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA GEÇEN TEMEL
KAVRAMLARIN 8.SINIF ÖĞRENCİLERİNDE ERİŞİ DÜZEYİ**

FULYA ÜNLÜ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. İSMAİL TAŞLI

MANİSA

2011

ÖZET

Bu çalışmada, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında yer alan kavramları anlama düzeyleri araştırılmıştır. Araştırma, Manisa İl merkezinde bulunan 6 ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya; 2009-2010 öğretim yılında, Murat Germen, Ali Rıza Çevik, Şehitler, İstiklal, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okullarında öğrenimlerine devam eden 539 , 8.sınıf öğrencisi katılmıştır.

Öğrencilerden her soru için alınan cevaplar, uygun kategorilere işaretlenmiş, frekans (f) ve yüzdeleri (%) hesaplanarak tablo haline getirilmiştir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Dersi Programında kazandırılması hedeflenen kavramlara erişip erişemedikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Öğrencilerin “kimlik, egemenlik, reform, devlet, yatırım, kentleşme” gibi kavramları anlama düzeylerinin yetersiz olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kavram, Kavram Öğrenimi, Sosyal Bilgiler

ABSTRACT

In this research, the level of comprehending the visceral peritoneum, which are in social art schedules of the 8th class students in primary schools, were investigated.

This investigation was actualized in six primary schools where being in the city centre of Manisa.

Keeping on their education in 8th class, 539 students of Murat Germen, Ali Rıza Çevik, Şehitler, İstiklal, Milli Birlik and Vicdan Karaosmanoğlu primary schools participated in this research in this academic year of 2009-2010.

The answers, which are received from students for each questions, were marked out appropriated categories. The graph was constituted with calculating frequency and percentage. On the other hand; the visceral peritoneum, which is aimed to be gained in social art programs, was tried to search out whether to be learned or not.

It may be said that the grade of students' understanding of visceral peritoneum "like idendification, sovereignty, improvement, government, investment, urbanization" is not enough.

Key words: Visceral peritoneum, Visceral peritoneum Learning, Social Studies,

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Geçen Temel Kavramların 8.Sınıf Öğrencilerinde Erişî Düzeyi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../2011

Adı Soyadı

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖNSÖZ

Bilim dünyasındaki gelişmelere her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Bu yeniliklere yetişebilmek için de en önemli araç eğitimidir. İşte bu noktada öğretmenlerimize büyük görevler düşmektedir. Öğretmenlerimizin önünü aydınlatıp, onlara ışık tutma adına pek çok çalışma yapılmalıdır. Bu zihniyetle başladığım çalışmamda, İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında geçen temel kavramların 8.sınıf öğrencilerinde erişti düzeyi incelenmiştir.

Araştırma çalışmamın her aşamasında, bana vaktini ayıran ve benden desteğini esirgemeyen danışmanım sayın Yrd.Doç.Dr. İsmail Taşlı' ya, kavram ölçeğini hazırlamamda bana yardımcı olan sayın Yrd.Doç.Dr. Şeref Tan'a, Pınar Çelikel'e ve beni bu günlere getiren aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Fulya ÜNLÜ

Manisa-2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	VI
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	V
İÇİNDEKİLER	VII
I.BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ	8
SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ GENEL AMAÇLARI	11
6.SINIF ÜNİTE VE KAZANIMLARI	13
7.SINIF ÜNİTE VE KAZANIMLARI	17
SOSYAL BİLGİLER BİLİŞSEL ALAN İLİŞKİLERİ	20
II.BÖLÜM	23
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	23
ARAŞTIRMANIN AMACI	25
PROBLEM CÜMLESİ	25
ALT PROBLEMLER	25
SAYILTIKLAR	26
SINIRLILIKLAR	26
TANIMLAR	26
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	27

III. BÖLÜM	36
YÖNTEM	36
ÇALIŞMA EVRENİ	36
ÖRNEKLEM	36
VERİ VE ANALİZ TEKNİKLERİ	37
ÖLÇME ARAÇLARI	37
IV.BÖLÜM	38
BULGULAR VE YORUMLAR	38
V.BÖLÜM	73
SONUÇ VE ÖNERİLER	73
SONUÇLAR	73
ÖNERİLER	75
KAYNAKÇA	76
EKLER	80
EK-1 SOSYAL BİLGİLER KAVRAMLARININ ERİŞİ DÜZEYİNİ	
BELİRLEME ÖLÇEĞİ	81
EK-2 CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ ANKET ÇALIŞMA İZİNİ	84
EK-3 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ANKET	
ÇALIŞMASI BELGESİ	85
EK-4 CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ARAŞTIRMA	
İZİN BELGESİ	86
EK-5 MANİSA VALİLİĞİ ARAŞTIRMA İZİNİ	87

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo-1.1 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramlar	3
Tablo-1.2: 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları ve Ünitelere Göre Seçilen Kavramlar	7
Tablo-1.3: 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları ve Ünitelere Göre Seçilen Kavramlar	8
Tablo-2.1: Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Kavramların Disiplin Alanlara Göre Tasnifi	24
Tablo-3.1: Örnekleme Yer alan Okul ve Öğrenci Sayıları	36
Tablo-4.1: Araştırmada Yer alan Okulların Akademik Başarı Sonuçları	38
Tablo-4.2: Araştırmada Yer alan Okulların Akademik Başarı Sıralaması	39
Tablo-4.3: Kavram Bazında Okul Başarı Sıralaması	40
Tablo-4.4: Okul Bazında Kavram Başarı Sıralaması	47
Tablo-4.5: Ali Rıza Çevik İ.Ö.O İlk 10 Kavram	51
Tablo-4.6: Şehitler İ.Ö.O. İlk 10 Kavram	52
Tablo-4.7: Murat Germen İ.Ö.O İlk 10 Kavram	52
Tablo-4.8: İstiklal İ.Ö.O İlk 10 Kavram	53
Tablo-4.9: Milli Birlik İ.Ö. İlk 10 Kavram	54
Tablo-4.10: Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O. İlk 10 Kavram	54
Tablo-4.11: Ali Rıza Çevik İ.Ö.O Son 10 Kavram	56
Tablo-4.12: Şehitler İ.Ö.O. Son 10 Kavram	57

Tablo-4.13: Murat Germen İ.Ö.O Son 10 Kavram	57
Tablo-4.14: İstiklal İ.Ö.O. Son 10 Kavram	58
Tablo-4.15: Milli Birlik İ.Ö.O Son 10 Kavram	59
Tablo-4.16: Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O Son 10 Kavram	59
Tablo-4.17:Toplam Kavram Başarı Sıralaması	62

I BÖLÜM

GİRİŞ

Bütün bireyler, doğumdan itibaren sosyal öğrenme ve sosyal eğitimin de katkısıyla toplumsal hayatta yerlerini alırlar. Bu zaman dilimi boyunca bireyin gelişiminde içinde bulunduğu toplumun etkisi küçümsenemez. Kişi sosyal eğitim ve sosyal öğrenme yoluyla kültürel yüklenmeler yaşar. Nitekim eğitim kültürel değerlerin bireye kazandırılması süreci olarak tanımlanır (Sönmez, 2008). Eğitimin en önemli rollerinden birisi bireyi kültürel açıdan donatmak ve sosyal hayatın bir parçası haline getirmektir. Bu bağlamda karşımıza çıkan bir diğer tanımda ise eğitimin bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği meydana getirme süreci olduğudur (Ertürk, 1977).

Amaçların “bireyin kendi yaşantısı” yoluyla kazandırılması; sürece aktif katılımı ifade eder. “kasıtlı” ile vurgulanan ise, bireye kazandırılmak istenen davranışların önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda ele alındığıdır. Bu hedeflerin eğitim programında belli bir plan dâhilinde bulunması da “istendik değişiklikleri” ifade eder. Eğitim ile ilgili bir başka tanım ise; değişen durumların gerektirdiği bilgi ve becerileri kişisel çabayla öğrenebilme ve bunları yaşamın özel durumlarına uygulayabilme sanatının kazanılması şeklindedir (Titiz, 2000). Biliyoruz ki eğitim farklı tanımları yapılabilen ve çok yönlü olarak karşımıza çıkan bir süreçtir.

Yapılan tanımlar dikkate alındığında şu ortak özellikler dikkat çeker;

1)Eğitim bir süreçtir.

2)Eğitim sürecinde hedeflenen, bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesidir.

3) Bireyin yaşantısının temel alınmasıdır.

4) Sürecin kasıtlı olmasıdır.

Genel bir yaklaşımla, eğitimin yerine getirmesi beklenen işlevleri şöyle sıralanabilir (Varış, 1998);

1.Bireyin kendini gerçekleştirme (kişilik gelişimi)

2.Bireyin insan ilişkilerini geliştirmesi (sosyalleşmesi)

3.Bireyin ekonomik etkinliğini geliştirmesi

4.Bireyin vatandaşlık sorumluluğunu geliştirmesi (toplumsallaştırma)

İşte bu amaçlar doğrultusunda, öğrenmenin sağlanması ve kişiye istenilen davranışların kazandırılması için uygulanan etkinliklere de “öğretim” diyoruz. Öğretim eğitimin okullarda yapılanıdır (Sönmez, 2008). “Öğretme” kavramını aynı zamanda öğrenme işini kılavuzlama süreci olduğunu söyleyebiliriz. Organizmada davranış değişikliğini gerçekteştiren etkinlikleri kapsar. Günümüzde artık öğretme işini yapan öğretmen değildir. Öğretmen öğrenciyle beraber süreçte ilerleyen ve rehberlik eden kişidir.

Süreçte ilerlemenin yollarından biri belki de en önemlisi Sosyal Bilgiler kavramlarının kazanımıdır. Kavram, benzer özelliklere sahip olay, fikir ve objeler gurubuna verilen isimdir. Öğrencilerin sosyal bilimlerle ilgili ilkeleri öğrenbilmesi ve toplumsal problemleri çözebilmesi için temel kavramları çok iyi kazanması gerekmektedir. Çünkü kavramlar uzun süreli bellekteki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni gelen bilgilerin, anlamlı bir biçimde bellekte depolanmasına yardımcı olurlar (Erden,1997, s49). Bu noktada öğretmenlere büyük görev düşmektedir.

Kavramlar ve kavram öğretimi Sosyal Bilgiler dersi için ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Sosyal Bilgiler programının sınırları tarih, coğrafya, vatandaşlık, hukuk, sosyal psikoloji, eğitim ekonomi, sosyoloji, antropoloji vb. gibi insanı ilgilendiren disiplinlere dayanmaktadır.

Sosyal Bilgiler programının bu kadar geniş bir içeriğe sahip olması aynı zamanda kavram zenginliği anlamına gelmektedir ki tüm ünitelerde o üniteye geçen kavramların anlam bilgisinin kazandırılması öncelikli olarak yer almıştır. Çünkü bir ünitenin anlaşılması o üniteye ait kavramların iyi bilinmesi ve öğrenilmesinden geçer (Taşlı,2005). Nitekim Sosyal Bilgiler programı aşağıda liste halinde verilen kavramların sınıflar düzeyinde giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeyinde kazanılmasını istemektedir (MEB Sosyal Bilgiler Programı, 2005).

Tablo-1.1:Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramlar

Kavramlar	4.	5.	6.	7.
Afet	⊙	⊙	⊙	⊙
Aile	⊙	⊙	⊙	⊙
Akrabalık	⊙	⊙	⊙	⊙
Anayasa	○	⊙	⊙	⊙
Bağımsızlık	○	○	⊙	⊙
Barış	○	○	⊙	⊙
Benzerlik ve farklılık	⊙	⊙	⊙	⊙
Beşeri ortam	⊙	⊙	⊙	⊙
Bildirge (Beyanname)		○	⊙	⊙
Bilim		⊙	⊙	⊙
Birey		⊙	⊙	⊙
Birinci elden kaynak		○	⊙	⊙
Bölge	○	⊙	⊙	⊙
Bütçe	⊙	⊙	⊙	⊙
Coğrafi konum		○	⊙	⊙
Cumhuriyet	⊙	⊙	⊙	⊙
Çağ			○	⊙
Çevre	⊙	⊙	⊙	⊙
Çevre kirliliği	○	⊙	⊙	⊙
Dağıtım	○	⊙	⊙	⊙
Dayanışma	⊙	⊙	⊙	⊙
Davranış	⊙	⊙	⊙	⊙
Değer	○	⊙	⊙	⊙
Değişim ve süreklilik	○	⊙	⊙	⊙
Demokrasi	○	⊙	⊙	⊙
Devlet	○	⊙	⊙	⊙
Devlet adamı			○	⊙
Dil	○	⊙	⊙	⊙

Kavramlar	4.	5.	6.	7.
Din	○	⊙	⊙	⊙
Doğal kaynak		○	⊙	⊙
Doğal ortam	⊙	⊙	⊙	⊙
Duygu	⊙	⊙	⊙	⊙
Düşünce	⊙	⊙	⊙	⊙
Egemenlik	○	⊙	⊙	⊙
Ekonomi	○	⊙	⊙	⊙
Ekonomik faaliyet	○	⊙	⊙	⊙
Emek	○	⊙	⊙	⊙
Empati	○	○	⊙	⊙
Endüstri		○	⊙	⊙
Endüstrileşme		○	⊙	⊙
Enerji		○	⊙	⊙
Estetik		○	⊙	⊙
Etkileşim			○	⊙
Etkin yurttaş	○	⊙	⊙	⊙
Etkin dinleme				○
Etkili reddetme			○	⊙
Fetih			○	⊙
Gelenek	○	⊙	⊙	⊙
Gelir ve gider	○	○	⊙	⊙
Genelleme			○	⊙
Girişimci		○	⊙	⊙
Giyim	⊙	⊙	⊙	⊙
Göç		○	⊙	⊙
Görüş			○	⊙
Grup	○	○	⊙	⊙
Güç	○	⊙	⊙	⊙
Haberleşme		○	⊙	⊙
Hava Durumu	⊙	⊙	⊙	⊙
Hava olayı	⊙	⊙	⊙	⊙
Hoşgörü	○	○	⊙	⊙

Kavramlar	4.	5.	6.	7.
İhracat	○	⊙	⊙	⊙
Islahat				○
İkinci elden kaynak		○	⊙	⊙
İklim	○	⊙	⊙	⊙
İletişim		○	⊙	⊙
İsraf	○	○	⊙	⊙
İstek ve ihtiyaçlar	⊙	⊙	⊙	⊙
İş bölümü	○	⊙	⊙	⊙
İşsizlik		○	⊙	⊙
İthalât	○	⊙	⊙	⊙
Kamu	○	⊙	⊙	⊙
Kamuoyu	○	⊙	⊙	⊙
Kanıt	○	⊙	⊙	⊙
Kâşif		○	⊙	⊙
Katılım	○	⊙	⊙	⊙
Kaynak	○	⊙	⊙	⊙
Kentleşme		○	⊙	⊙
Keşif		○	⊙	⊙
Kıta	○	○	⊙	⊙
Kıtlık			○	⊙
Kimlik	○	⊙	⊙	⊙
Kişilik				○
Kitle iletişimi				○
Kitle iletişim aracı				○
Kronoloji	○	⊙	⊙	⊙
Kurum	○	⊙	⊙	⊙
Kut			○	⊙
Kültür	○	⊙	⊙	⊙

Kavramlar	4.	5.	6.	7.
Kültürel öge	○	⊙	⊙	⊙
Kültürel farklılık				○
Küresel sorun			○	⊙
Lâiklik		○	○	⊙
Liderlik	○	⊙	⊙	⊙
Medya	○	○	○	⊙
Meslek	⊙	⊙	⊙	⊙
Meşrutiyet			○	⊙
Millet	○	○	⊙	⊙
Millî egemenlik	○	⊙	⊙	⊙
Millî kültür	○	○	⊙	⊙
Monarşi			○	⊙
Nedensellik	○	⊙	⊙	⊙
Nüfus		○	⊙	⊙
Olgu	○	○	⊙	⊙
Oligarşi			○	⊙
Ortak miras		○	⊙	⊙
Ölçek		○	⊙	⊙
Özgürlük			○	⊙
Para	⊙	⊙	⊙	⊙
Pazar	○	⊙	⊙	⊙
Reform				○
Rol		○	⊙	⊙
Rönesans				○
Saltanat		○	⊙	⊙
Sanat	○	⊙	⊙	⊙
Savaş	○	○	⊙	⊙
Seçim	○	○	⊙	⊙

Kavramlar	4.	5.	6.	7.
Sermaye	○		⊙	⊙
Sivil Toplum Örgütü	○	⊙	⊙	⊙
Siyaset				○
Siyasî güç				○
Sorumluluk	⊙	⊙	⊙	⊙
Sosyal bilim			○	⊙
Sosyal etkileşim	○	○	⊙	⊙
Sosyal örgüt	○	○	⊙	⊙
Sözleşme	○	⊙	⊙	⊙
Şehirleşme		○	⊙	⊙
Tasarruf	⊙	⊙	⊙	⊙
Teknoloji	○	⊙	⊙	⊙
Telif ve patent			○	⊙
Temel hak ve özgürlükler	○	⊙	⊙	⊙
Teşkilât	○	○	⊙	⊙
Tımar sistemi				○
Ticaret	○	○	⊙	⊙
Tören	○	○	⊙	⊙
Turizm		○	⊙	⊙
Tüketim	○	⊙	⊙	⊙

Kavramlar	4.	5.	6.	7.
Ulaşım	○	⊙	⊙	⊙
Uygarlık			○	⊙
Ücret			○	⊙
Üretim	○	⊙	⊙	⊙
Ürün	○	⊙	⊙	⊙
Vakıf				○
Varsayım			○	⊙
Vatan	○	○	⊙	⊙
Vergi	○	○	⊙	⊙
Verimlilik		○	⊙	⊙
Yargı	○	⊙	⊙	⊙
Yasa	○	⊙	⊙	⊙
Yasama		○	⊙	⊙
Yatırım		○	⊙	⊙
Yer	⊙	⊙	⊙	⊙
Yerleşme	○		⊙	⊙
Yön	⊙	⊙	⊙	⊙
Yönetim	○	⊙	⊙	⊙
Yurttaşlık	○	⊙	⊙	⊙
Yürütme			○	⊙
Yüzyıl		○	⊙	⊙

Artık günümüzde bilgiyi tüketen değil aynı zamanda üreten insana ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni Sosyal Bilgiler programı da bu hususa dikkat çekerek; bilginin insanlık tarihinin her döneminde önemli olduğunu, iletişim olanaklarının küçülttüğü dünyamızda en önemli etken durumuna geldiğini, tartışılmaz üstünlüğün bilgiyi üreten ve kullananların olduğunu savunmaktadır.

Bu durum göstermektedir ki artık günümüzde donanımlı insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Sorumluluğun en önemli dinamik gücü eğitimidir. Ve mihver ders niteliğindeki Sosyal Bilgiler en sorumlu dersler arasında yer almaktadır. Nitekim Sosyal Bilgiler programının ilkeleri incelendiğinde durum anlaşılacaktır. Bu anlayış doğrultusunda yeni Sosyal Bilgiler Programı şu ilkeleri benimsemiştir (MEB Sosyal Bilgiler Programı 2005).

-Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder ve öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.

-Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin, gerçekleşmesini ön planda tutar. Bunun için öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.

-Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.

-Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.

-Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser ve öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.

-Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.

-Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.

-Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar. İşte bu ilkeler çerçevesinde hazırlanan Sosyal Bilgiler programının öğrenme alanları ve ünitelerle ilgili eşleştirilmesi ve araştırma için seçilen kavramlara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo-1.2: 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları ve Ünitelere Göre Seçilen Kavramlar

ÖĞRENME ALANI	4.SINIF	5.SINIF	SEÇİLEN KAVRAMLAR
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	Haklarımı Öğreniyorum	Yurttaşlık, Sorumluluk, Birey, İletişim, Empati, Görüş, Aile
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	Bölgemizi Tanıyalım	İklim, Nüfus, Göç, Bölge, Kentleşme
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Adım Adım Türkiye	Gelenek, Kültür, Değer
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	Ürettiklerimiz	Kimlik, Meslek, Üretim, Yatırım, Ticaret, İstif, Doğal Kaynak, Bütçe, Girişimci, Keşif
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	Hepimizin Dünyası	Afet, Çevre Kirliliği, İhracat
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Bir Ülke, Bir Bayrak	Cumhuriyet, Devlet, Laiklik, Bağımsızlık, Egemenlik, Anayasa, Özgürlük, Millet
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	Gerçekleşen Düşler	Bilim, Varsayım
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	Toplum İçin Çalışanlar	Dayanışma, Kamuoyu

Tablo-1.3: 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları ve Ünitelere Göre Seçilen Kavramlar

ÖĞRENME ALANI	6.SINIF	7.SINIF	SEÇİLEN KAVRAMLAR
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	İletişim ve İnsan İlişkileri	Yurttaşlık, Sorumluluk, Birey, İletişim, Empati, Görüş, Aile
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Ülkemizde Nüfus	İklim, Nüfus, Göç, Bölge, Kentleşme
Kültür ve Miras	İpek Yolunda Türkler	Türk Tarihinde Yolculuk	Gelenek, Kültür, Değer
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Kimlik, Meslek, Üretim, Yatırım, Ticaret, İsrاف, Doğal Kaynak, Bütçe, Girişimci, Keşif
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	Ülkeler Arası Köprüler	Afet, Çevre Kirliliği, İhracat
Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	Yaşayan Demokrasi	Cumhuriyet, Devlet, Laiklik, Bağımsızlık, Egemenlik, Anayasa, Özgürlük, Millet
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	Zaman İçinde Bilim	Bilim, Varsayım
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler			Dayanışma, Kamuoyu

SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ

Sosyal Bilgiler eğitiminin dünyada ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, bu alandaki çalışmalar ve eğitim etkinlikleri oldukça eskilere dayanmaktadır. Eski Mısır ve Perslerde, toplumsal yaşamla ilgili birtakım bilgi ve becerilerin insanlara kazandırılmaya çalışıldığı bilinmektedir. Daha sonraları Antik Roma'da, kimi okullarda Aritmetik ve Geometri ile birlikte Mitoloji, Tarih, Coğrafya, Hukuk ve Felsefe gibi derslerin verildiği görülür.

Amerika’da 18. Yüzyılın sonlarına doğru Ahlak Eğitiminin içinde kimi toplumsal kuralların öğretildiğine tanık olunmaktadır. Ancak, Amerika Birleşik Devletleri’nde Ulusal Eğitim Konseyi 1892 yılında, ülkede “ulusal toplum” anlayışını oluşturmak üzere Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi konularından oluşan bir tür Sosyal Bilgiler ders içeriğinin okutulmasını kararlaştırmış ve böyle bir dersin öğretimi başlatılmıştır. Bununla birlikte, **Sosyal Bilgiler** (Social Studies) terimi Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk kez 1916 yılında kullanılmaya başlanmıştır.

Sosyal Bilgilerin eğitim tarihimizdeki gelişimini ise ilk olarak Cumhuriyet döneminde ilkokullarla ilgili programlarda görüyoruz. Öncelikle 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989 ve 1993 yıllarında programlarda düzenlemelere gidilmiştir. 1926 programında, “ilk mektebin başlıca maksadı genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir.” ilkesi temel alınmış; tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine her biri ikişer saatten haftada altı saat olmak üzere 4. ve 5. sınıflarda yer verilmiştir. (MEB, 1926) 1930,1932 ve 1936 programlarında 1926 programındaki amaca; “bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve Cumhuriyet idaresine intibak etmek, faydalı olmak, milli, medeni ve insani fikir ve hislere sahip bir hale getirmek” gibi ilkeler de eklenmiştir (MEB,1930, 1932) aktaran Sönmez, 2001).

1948 programında eğitimin amacına; “ilkokul çocuklarına milli kültürü aşılama mecburiyetindedir; içinde yetişen bütün vatandaşlara aynı milli ülküleri, aynı milli amaçları vermek için gerekli bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet arzusunu verimli bir şekilde kazandırmak” ilkesi eklenmiştir (MEB, 1946).

1962 programında eğitimin amacı; “kişisel, insanlık münasebeti, ekonomik ve toplumsal hayat” bakımından belirlenmiş (MEB, 1962). Ayrıca tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri yerine “Toplum ve Ülke İncelemeleri” konulmuştur. Daha sonra, 1968 tarihli yeni İlkokul Programı’nda, aynı ders, “**Sosyal Bilgiler**” adıyla benimsenmiştir. Haftada beşer saat olmak üzere 4. ve 5. sınıflarda okutulmuştur.

Daha sonraki yıllarda ortaokullara da giren Sosyal Bilgiler dersi uygulamalarına 1985-1986 öğretim yılında son verilerek bu alanın dersleri bağımsızlaştırılmış ve Milli Tarih, Milli coğrafya, Vatandaşlık Eğitimi gibi dersler konulmuştur. 1990-1991 Eğitim-Öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere program yeniden düzenlenmiştir. Bu program da nihai olmayıp günün şartlarına göre geliştirilmeye açık tutulmuştur.

Daha önce davranışçı öğretim modellerinin ön plana çıktığı mevcut programlar tüm derslerde olduğu gibi yapılandırmacı öğretim modeli ilköğretim 4. sınıftan itibaren Sosyal Bilgiler dersinde de program değişikliği ile beraber gerçekleşmiştir. 2006- 2007 eğitim- öğretim yılından itibaren 6. sınıflardan başlanarak 4.5.6.7. sınıflardaki program bütünlüğü kademeli olarak sağlanmıştır.

Günümüze kadar gelen eğitim programları nihai olmayıp günün şartlarına göre değişikliklere uğramıştır. 8 Yıllık kesintisiz eğitimin başlaması ilköğretim programlarının yeniden düzenlenmesi zorunluluğu getirmiştir. Buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okullarının 4, 5, 6 ve 7. sınıflarına 3'er kredilik ders olarak konulmuştur. Ayrıca 8. sınıfta T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersleri Sosyal Bilgiler ünitelerinin dışında bağımsız dersler olarak yer almıştır (Taşlı, 2000).

20/07/2010 tarihli ve 75 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile T.C. İnkılap ve Atatürkçülük dersi 8. Sınıfta 2 ders saati olarak yer verilmiştir. Ayrıca Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi haftada 1 ders saati olmak üzere 2010-2011 öğretim yılında 8. Sınıfta seçmeli, 2011-2012 öğretim yılından itibaren de aynı sınıfta zorunlu ders olarak okutulacaktır.

2004 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programını ve değişiklikleri değerlendirecek olursak; konular tema merkezli olarak yapılandırılmıştır. Tema merkezli örüntülendirilen öğretim programları, işbirlikli öğrenme ve probleme dayalı öğrenme stratejilerine zemin hazırlaması, alanın/disiplinin kavram ve yöntemlerine vurgu yapması noktasında yapılandırmacı öğrenme anlayışının izdüşümlerini taşımaktadır. Bu çerçevede öğrencinin araştırmasıyla bilgiyi yapılandırması, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmesi ön plana çıkarılmaktadır. Yine bu ilkeler paralelinde tarih konuları kronolojik bir çerçevede sunulmamaktadır.

Kapsamlı ve farklı tarih ve coğrafyalarda gezinen bir tarih öğretimi anlayışı yerine, “aile tarihini araştırma, yerel tarihi inceleme, sözlü tarih yaklaşımını öğrenerek uygulama, zaman içindeki süreklilik ve değişimi görme, yazılı ve görsel kanıtları kullanma” gibi yöntem, kavram ve metodolojik bakış açıları öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır(Kabapınar, 2007).

SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ GENEL AMAÇLARI

Sosyal Bilgilerin genel amaçları 30.06.2005 tarihli 2575 sayılı Tebliğler Dergisi’ndeki “İlköğretim Sosyal Bilgiler (4. ve 7. sınıflar) Dersi Öğretim Programı” içerisinde belirtilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin 17 genel amacını şu şekilde sıralayabiliriz;

1)Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

2)Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

3)Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.

4)Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

5)Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

6)Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki doğal etkileşimi açıklar.

7)Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8)Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9)Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10)Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11)Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12)Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.

13)Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14)Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sunar.

15)İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16)Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17)İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

Amaçlar program hedefleri yönünden idealleri yansıtır. Bu idealler 4-7. sınıflarda ulaşılabilecek bir süreçtir.

6.SINIF ÜNİTE VE KAZANIMLARI

Ünite: Sosyal Bilgiler Öğreniyorum

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.
2. Olgu ve görüşü ayırt eder.
3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.
4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
5. Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.
6. Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.

Ünite: Yeryüzünde Yaşam

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.

7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

Ünite: İpek Yolunda Türkler

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
2. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.
3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri’ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin önemini ve görevlerini kavrar.
4. İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.
5. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet’in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.
6. Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.
7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
8. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.
9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Bu ünite sonunda öğrenciler;

1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.
2. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.
3. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
4. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.
5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.
6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır

Ünite: Ülkemiz ve Dünya

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.
3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.
4. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.
5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.

Ünite: Demokrasinin Serüveni

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
2. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.
3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.
4. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.
5. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.

Ünite: Elektronik Yüzyıl

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.
2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.
3. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.
4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.
5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.

7.SINIF ÜNİTE VE KAZANIMLARI

Ünite: İletişim ve İnsan İlişkileri

Bu ünite ile öğrenciler;

1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.
2. İnsanlar arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemini fark eder.
3. İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.
4. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.
5. Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.
6. Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.

Ünite: Ülkemizde Nüfus

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.
3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.
4. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.
5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.

Ünite: Türk Tarihinde Yolculuk

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.
2. Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.
3. Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.
4. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.
5. Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.
6. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.
7. Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.
8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

Ünite: Zaman İçinde Bilim

Bu ünite ile öğrenciler;

1. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.
2. İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.
3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.
4. 15–19. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkilerini fark eder.
5. Tarihsel süreçte düşüncüyü ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.

Ünite: Ekonomi ve Sosyal Hayat

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.
2. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.
3. Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
4. Vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler verir.
5. Tarih boyunca Türklere meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıtır.
6. Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.

Ünite: Yaşayan Demokrasi

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.
2. Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.
3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.
4. Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.
5. İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.

Ünite: Ülkeler Arası Köprüler

Bu ünite ile öğrenciler;

- 1.20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.
- 2.Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.
- 3.Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.
- 4.Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

SOSYAL BİLGİLER BİLİŞSEL ALAN İLİŞKİLERİ

Bilişsel alan, düşünceye dayalı eğitsel hedeflerin sınıflandırılmasıdır. Bloom' un sınıflandırma yöntemi olarak da bilinir ve bir çocuğun entelektüel düşünme seviyesini ortaya koyan davranışı içerir. Bu alanın en düşük düşünce seviyesinden en yükseğe doğru altı düzeyi şöyledir: Bilgi, yorumlama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme.

Bilgi Düzeyi: Olay ve olguları bilme yeteneğidir. Öğrendikten sonra öğrenciler tarafından hatırlanan ve sorulduğunda söylenen belirli bilgilerdir. Bilgiyi tekrar hatırlama ve sorulduğunda söyleme için çocuklar şu zihinsel ve bedensel eylemleri gerçekleştirebilmelidirler.

Düzenleme, toplama, denetleme, işaret etme, aktarma, cevap verme, tanımlama, hatırlama, bulma, yeniden aktarma, gruplandırma, kaydetme, işaretleme, tekrarlama, listeleme, yeniden üretme, yerleştirme, söyleme, uydurma, ifade etme, ezberleme, anlatma, önerme, dokunma, göz ardı etme, altını çizme, okuma, yazma

Örneğin; 7. Sınıf “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde “demokrasi kavramını **tanımlar**” bilgi düzeyinde bir kazanımdır.

Yorumlama Düzeyi: Öğrencilerin kendileri tarafından daha önce öğrendikleri bilgilerin daha sonra yine kendi seçtikleri sözcüklerle açıklanıp kendilerince yorumlaması yeteneğidir. Bir bilgiyi açıklamak için öğrenciler şunları yapmış olmalıdır.

Nedeni açıklama, tanıma, açıklama, değiştirme, bildirme, yerini yeniden belirtme, yeniden anlatma, tartışma, gözden geçirme, yeniden sözcüklere dökme, genelleme, özetleme, gruplandırma, sunma, tanımlama, farklılaştırma, çevirme, (değiştirme, şeklini değiştirme) hafifletme (daha az ciddi hale getirme), izah etme.

Örneğin; 7. Sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde; “bilim kavramını kendi sözcükleri ile **açıklar**” yorumlama düzeyinde bir kazanımdır.

Uygulama Düzeyi: Öğrenciler tarafından öğrenilen bilgilerin yeni bir durumda kullanılması. Uygulama davranışlarını şu kelimeler gösterir.

Uygulama, pratik, kabul, kâr elde etme, toplama, eyleme dökme, yapılandırma, kullanıma sokma, gösterme, programlama, dramatize etme, gösteri, görevlendirme, skeç, örnek verme, çözüme, ele alma, kural bildirme, ekleme, nakletme, faydalanma, deneme, işletme, kullanma, organize etme, yararlanma,

Örneğin; 6. Sınıf “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesinde “bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak bir araştırma **organize eder**” kazanımı uygulama basamağını içerir.

Analiz Düzeyi: Öğrenciler tarafından öğrenilip uygulandıktan sonra incelenmek üzere parçalara ayrılan bilgi düzeyidir. Analiz yapmak için öğrenciler aşağıdakileri yapacak ve ilişkin kelimeleri kullanacaklardır.

Saptama, araştırma, hesaplama, keşif, sınıflandırma, ortaya çıkarma, denetleme, sorgulama, görüntüleme, kıyaslama, arama, çelişki, çıkartma, eleme, teşhis etme, basitleştirme, şemalama, sıralama, bölme, belirtme, ayırma, alt bölümlerine indirgeme, deney

Örneğin; 6. Sınıf “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde yer alan Çatalhöyük’te yaşam etkinliğinde “Çatalhöyük’te yaşam örneğinden yola çıkarak günümüzle **karşılaştırır**” hedefi analiz düzeyindedir.

Sentez Düzeyi: Öğrenciler tarafından öğrenilen bilginin yeni bir şekilde formüle edilmesidir. Bilgi üzerinden hipotezlere varmak ya da bilgiyi kurallaştırmak için öğrenciler şu işleri yapacaktır:

Toplama, hipotez oluşturma, harmanlama, hayal etme, yapılandırma, yapma, neden olma, değiştirme, bir araya getirme, planlama, derleme, öngörme, düzenleme, üretme, önerme, yeniden düzenleme, değişiklikten geçirme, kurala bağlama, öneride bulunma, ortaya çıkarma, varsayım, genel bir yol bulmak, şekillendirme, hayal etme.

Örneğin; 7. Sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde yer alan Birlikte Koruyalım etkinliğinde “Ortak miras değerlerinin korunması ile ilgili proje **geliştirir**” sentez düzeyinde bir kazanımdır.

Değerlendirme Düzeyi: Öğrenciler tarafından öğrenildikten sonra özel düşüncelerini şekillendirmede yardımcı olan bilgiler, değer yargılarıdır. Kendi düşüncelerini ifade edebilmek için öğrenciler aşağıdakileri yapacaktır:

Kabul etme, oranlama, ödüllendirme, tavsiye etme, seçme, eleştirme, reddetme, adaylık, kural koyma, karar verme, seçme, savunma, uzlaşma, keşfetme, destekleme, değerlendirme, hakemlik yapmak, rütbe vermek, hüküm vermek, değerlendirmek, karar vermek, varsaymak, kıymet takdir etmek, kritik.

Örneğin; 7. Sınıf “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde Doğduğumuz Yerden Doyduğumuz Yere etkinliğinde “sözlü tarih araştırmasıyla göçün neden ve sonuçlarını **sorgular**” değerlendirme basamağında bir kazanımdır.

II BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bloom tarafından geliştirilen ve “Okulda Öğrenme” adı da verilen tam öğrenme yaklaşımı (modeli), okullarda öğrenme öğretme süreçlerinde etkili olan bütün öğeleri, öğrencilerin en etkili öğrenme düzeyine ulaşması için sistemli olarak bir araya getirdiği bir yaklaşımdır.

“Tam Öğrenme” yaklaşımı, her okulda ve sınıfta hızlı öğrenen ve öğrenemeyen öğrenciler bulunduğunu ve her öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine göre öğretimin yapılmasını savunur. Ayrıca her öğrenciye ihtiyacı olan ek öğretim zamanı ve nitelikli öğretim hizmeti (ipucu, katılım, pekiştirme, dönüt-düzeltilme) sağlanırsa her öğrencinin öğrenebileceğini ve okulda tüm öğrencilerin başarılı olacağını temel sayılı olarak kabul etmektedir. Modelin amacı öğrenmeye etki eden faktörleri kontrol altına alarak kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmektir.

Tam öğrenme yaklaşımında öğrenme ürünlerini etkileyen faktörler bulunmaktadır. Bunlar (Senemoğlu, 2009);

1.Öğrencinin kazandırılacak hedef davranışlar için gerekli olan ön öğrenmelere sahip olma derecesi

2.Öğrencinin öğrenmeye olan ilgisi, isteği ve öğrenme için çaba harcama derecesi

3.Öğretimin etkili ve verimli olma derecesi

Tam öğrenme modelinin ilkeleri şöyle sıralanabilir (Demirel, 2004):

-Olumlu öğrenme koşulları sağlanmalı

-Yeterli zaman ayrılmalı

-İpucu, pekiştirme, dönüt ve düzeltme verilmeli

-Öğrenci katılımı sağlanmalı

-Bir ünite öğrenilmeden diğerine geçilmemeli

-Tam öğrenme ölçütü belirlenmeli (hedef davranışların en az %70'i)

Okul öğrenmelerinde hedefler bilişsel alanda yoğunlaşmaktadır. Ancak, bilişsel ürünler de kendi içinde farklı düzeylerde öğrenmeyi gerektirmektedir. Örneğin; sadece kavramların, olguların, ilkelerin hatırlanmasından, bir bilginin analizine, özgün olarak oluşturulmasına, ya da değerlendirilmesine kadar değişik düzeylerde zihinsel etkinlikleri gerektirmektedir (Senemoğlu, 2009).

Bu nedenle, Bloom, Engelhart, Furst, Hill ve Krathwolh (1956) bilişsel alanın hedef düzeyindeki farklılıkları sistemli bir şekilde çalışarak, aşamalı bir sınıflama oluşturmuşlardır. Bu sınıflamanın dikkate alınmasıyla hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi programında, kazandırılması hedeflenen 160 kavram bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi programı dikkate alınarak hazırlanan kavramların disiplin alanlarına göre tasnifi aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo-2.1: Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Kavramların Disiplin Alanlara Göre Tasnifi

COĞRAFYA	Afet, Beşeri ortam, Bölge, Coğrafi Konum, Çevre, Çevre Kirliliği, Doğal Kaynaklar, Doğal Ortam, Hava Durumu, Hava Olayı, İklim, Kaynak, Kentleşme, Kıta, Küresel Sorun, Nüfus, Ölçek, Şehirleşme, Verimlilik, Yer, Yerleşme, Yön	
SOSYOLOJİ	Aile, Akrabalık, Birey, Dayanışma, Davranış, Değer, Değişim ve Süreklilik, Dil, Din, Gelenek, Göç, Görüş, Grup, İş Bölümü, Katılım, Kültür, Kültürel Farklılık, Liderlik, Meslek, Rol, Sosyal Örgüt, Sözleşme, Tören, Vakıf	
VATANDAŞLIK	Anayasa, Barış, Cumhuriyet, Demokrasi, Devlet Adamı, Kamu, Kamuoyu, Kurum, Laiklik, Millet, Milli Egemenlik, Milli Kültür, Özgürlük, Seçim, Siyaset, Siyasi Güç, Temel Hak ve Özgürlükler, Vatan, Yargı, Yasa, Yönetim, Yurttaşlık, Yürütme	Bağımsızlık, Cumhuriyet, Devlet Meşrutiyet, Monarşi, Oligarşi
TARİH	Çağ, Egemenlik, Fetih, Islahat, Kronoloji, Reform, Rönesans, Saltanat, Savaş, Tımar Sistemi, Uygarlık, Yüzyıl	
EKONOMİ	Dağıtım, Ekonomi, Ekonomik Faaliyet, Endüstri, Endüstrileşme, Enerji, Giyim, İhracat, İsrar, İşsizlik, İthalat, Para, Pazar, Sermaye, Tasarruf, Ticaret, Turizm, Tüketim, Ulaşım, Ücret, Üretim, Ürün, Vergi, Yatırım	

Sosyal Bilgiler dersi kavramlar açısından oldukça zengindir. Birbiri üzerine eklenerek ilerleyen bu kavramların yanlış, eksik öğrenilmesi veya ezberlenmesi sonucunda öğrenciler kavram yanlışlarına ve kargaşalarına düşmektedir. Bu durum; kavramların gerçekleşmesini engelleyen önemli bir faktördür. Dolayısıyla, programda kazandırılması hedeflenen kavramların öğrencilerdeki “erişi düzeyini” görmek bu yolda önümüzü aydınlatacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen kavramlara ulaşıp ulaşılamadığını, Bloom’ un taksonomisini dikkate alarak bilgi basamağına göre ortaya koymaktır.

PROBLEM CÜMLESİ

Sosyal Bilgiler programında yer alan kavramlara 8. sınıf öğrencilerinin erişim düzeyi nedir?

ALT PROBLEMLER

- 1) Araştırmada yer alan okulların ortalama akademik başarıları okullar bazında nedir?
- 2) Okulların ortalama başarıya göre sıralaması nedir?
- 3) Kavramlar bazında okulların başarı sıralaması nedir?
- 4) Okullar bazında erişim düzeyi en yüksek kavramdan itibaren sıralama nedir?
- 5) Erişim düzeyi yüksek olan kavramlarda okullar arası benzerlik var mı?
- 6) Erişim düzeyi düşük olan kavramlarda okullar arası benzerlik var mı?
- 7) Başarı düzeyi yüksek kavramların ünite etkinliklerinde kullanılma sıklığı nedir?
- 8) Başarı düzeyi düşük kavramlarda ünite etkinliklerinde kullanılma sıklığı nedir?

SAYILTILAR

- 1)Öğrenciler ölçekteki açıklayıcı bilgileri ve uygulayıcının açıklamalarını iyi kavramıştır.
- 2)Öğrenciler test sorularını ciddi bir şekilde cevaplamışlardır.
- 3)Seçilen kavramlar diğer kavramların erişti düzeyi için de fikir verecektir.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

- 1)2009-2010 öğretim yılı içerisinde Manisa ili merkez ilköğretim okullarında okuyan 8.sınıf öğrencileriyle,
- 2)Manisa ili merkez, Ali Rıza Çevik, Murat Germen, Şehitler, İstiklal, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu İlköğretim okullarında okuyan 539 öğrenci,
- 3)İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ait kavram bilgilerini ölçmeye yönelik hazırlanmış 40 soruluk bir test formu ile sınırlıdır.

TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve vatandaşlık konusu bilgilerini yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004b).

Bilişsel Alan: Öğrencilerin tamamen bilgi ve becerileriyle ilgili olan zihinsel yönlerinin üstün olduğu alan.

İlköğretim: Zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim-öğretim gördükleri ve öğrenim süresi 8 yıl olan öğretim kademesi (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumlar Yönetmeliği, 1997).

Kavram: Benzer nesnelere, insanları, olayları, fikirleri, süreçleri gruplamada kullanılan bir tür kategoridir (Senemoğlu, 2009).

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan kavramların öğrenciler tarafından algılama düzeyleri hakkında yapılan araştırmalar fazla olmamakla beraber, kavramlar açısından zengin olan bir diğer ders Fen Bilgisi ile ilgili bu konuda çok sayıda çalışma görüyoruz. Araştırmanın bu bölümünde, konuya kaynaklık edebilecek ve yakınlık açısından ilgisi olduğu düşünülen araştırmalara yer verilmiştir.

Öğrenciler zaman zaman kavram yanılgıları ve kargaşaları yaşarlar. Dolayısıyla, bir sonraki konuların öğrenilmesi güçleşmekte ve yanlış öğrenmeler gerçekleşmektedir. Bu konuyla ilgili yapılan ilk araştırmaların birinde, “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları ile İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri” üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın amacı; ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramlar hakkında öğrencilerin fikir, duygu ve düşüncelerini tespit ederek onların bu kavramları anlama düzeylerini tespit etmektir. Öğrencilerin daha çok “plato, havza, baraj” gibi kavramlarda kargaşa ve yanlış yaşadığı tespit edilirken, “Anadolu, göl, ülke sınırı” gibi kavramları ise kolay kavradıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda, öğrencilerin daha çok günlük yaşamlarında duyup gördükleri ve somut olarak ifade edebildikleri kavramları daha kolay anladıkları görülmektedir (Yazıcı ve Sabancı, 2003).

Kavram yanılgıları ile ilgili bilgiler sunan bir diğer araştırma da ilköğretim 6. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Bu çalışma “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Astronomi ile İlgili Kavramları Anlama Düzeyi ve Kavram Yanılgıları” adı altında yayımlanmıştır (Ekiz, Akbaş, 2005). Evren, güneş sistemi, gezegen, yıldız, uydu, yörünge ve güneş kavramlarını anlama düzeylerini ve bu kavramlarla ilgili yanılgılarını ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerden öğrencilerin bu kavramları

birbirine karıştırdıkları ve tanımlamakta zorlandıkları görülmüştür. Araştırma sonunda, öğrencilerin araştırılan kavramları yeterli düzeyde anlayamadıkları ve bu kavramlarla ilgili birçok kavram yanılgısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırmada, bu kavramların öğrencilere öğretiminde ve öğrencilerin öğrenmesinde başarı sağlanamadığı görüldüğünden, program geliştirme uzmanlarına ve bu kavramların öğretimine ilişkin öğretmenlere bazı önerilerde bulunulmuştur.

İlköğretim Sosyal Bilgiler ünitelerinin hedeflerinde yer alan kavramların anlam bilgisi kazandırılması çalışmalarına öğretmenler ve öğrenciler için örnek model sunmak amacıyla “4.-7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri ile İlgili Kavram Bulmacaları Örnekleri” çalışması yapılmıştır. Sadece sınav için ezberlenen kavramlar sınavdan sonra unutulmaktadır. Tam olarak hatırlanamayan bu bilgiler daha sonraki konularda öğrencilerin kavram yanılgı ve karmaşalarına düşmelerine neden olmaktadır. İşte bu noktada grup yarışması ve oyunu birleştiren “kavram bulmacaları” karşımıza çıkar. Kavram bulmacaları yoluyla öğrencilerin bağımsız öğrenme yeteneklerini de geliştirir. Böylece onlara bilgi empoze etme yerine kendilerinin bilgiye empoze olmaları yolu açılır (Taşlı, 2005).

Kavram bulmacaları ile ilgili bir araştırma da “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı üzerinde yapılmıştır (Alkış, 2008). Öncelikle 4. Ve 5. Sınıf ünitelerinde bulunan kavramlar tespit edilmiştir. Seçilen kavramları içeren bulmacalar geliştirilmiştir. Ders kitaplarında birçok kavram yer almakla birlikte tanım ve açıklamalara yer verilmemektedir. Tanım ve açıklamalara yer verilse dahi bu kavramların öğrenciler tarafından net bir şekilde öğrenildiği anlamına gelmemektedir. Bu noktada kavram bulmacaları sınıf öğretmenlerine yardımcı olacaktır. Ayrıca kavramların resimlerle görselleştirilmesi ve kavram kartlarının kullanımının da yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Bilginin görselleştirilmesi noktasında üzerinde durulması gereken araçlardan biri de kavram haritalarıdır. Bu konuda “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Haritası Kullanımının Öğrenci Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi” çalışması bize ışık tutmaktadır (Altıntaş, 2008). Deneysel bir çalışma yapılmış, öğrenciler ön test-son test yapılmıştır. Bulgular kavram haritalarının öğrencilerinin başarısını olumlu yönde etkilediği yönündedir. Sadece öğretmenin aktif olduğu, öğrencilerin dinleyip not

tuttukları sınıfta başarı daha düşük bulunmuştur. Buradan hareketle dersin somutlaştırılıp eğlenceli bir hale getirilmesinin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

Bilginin görselleştirilmesi konusunda karşımıza çıkan diğer bir araştırma “Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler” dir. Bu araştırmanın amacı görsel materyallerin kullanımı ve incelenmesini ortaya koymaktır. Günümüzde bilgiye verilen değerin atmasıyla bu materyallerin kullanımı da zorunlu hale gelmektedir. Uluslararası testlerin sonuçlarına göre ülkemizde bu araçların etkin bir şekilde kullanılmadığı görülmüştür. Bu araçların kullanımı kadar nasıl kullanılacağına bilinmesine dikkat çekilmiştir (Yazıcı, 2006).

Sosyal Bilgiler dersinde görsel materyallerin kullanımı inceleyen bir araştırma da “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı ile Coğrafya Konularının Eğitimi ve Öğretimi” adlı çalışmadır (Yaşar, 2004). Bu çalışma ilköğretim birinci ve ikinci kademe Sosyal Bilgiler derslerinde coğrafya öğretimi ve materyal kullanımını değerlendirdikten sonra, görsel materyaller ve bunların coğrafya öğretiminde kullanılması üzerinde durmaktadır. Daha sonra görsel materyal hazırlama esasları üzerinde kısaca durulduktan sonra bir görsel materyalin sorularla çözümlemesi yapılarak öğretme-öğrenme sürecine katkısı üzerine saptamalarda bulunmaktadır. Özellikle amaçlarla araçlar arasındaki ilişki iyi kurularak farklı hedefler için farklı görsel materyaller kullanılmalıdır. Okul idareleri de imkânlarını zorlayarak her türlü görsel ve işitsel araçları Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmetine sunmalı ve bu araçların kolayca kullanılabilmesi için teknoloji sınıfları oluşturulması önerilerinde bulunulmuştur.

Kavramlar açısından oldukça zengin bir alan olan Sosyal Bilgiler dersinin en önemli kavramlarından “demokrasi” kavramını inceleyen, “İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları” üzerine bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın amacı, İlköğretim 8. sınıf kademesindeki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi müfredatı içerisinde yer alan demokrasi ile ilgili kavramları nasıl algıladıkları ve bu kavramlarla ilgili mevcut algılamalarında nelerin etkili olduğunu belirlemeyi amaçlamaktır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler, özgürlük

ve milli egemenlik ile ilgili bazı konuları yanlış algıladıkları bulunmuştur. Öğrencilerin demokrasi algılarını en çok etkileyen faktör ise anne ve babanın eğitim düzeyi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin hizmet içi eğitime alınarak demokrasi ve öğretimi konusunda bilgilendirilmeleri önerisinde bulunulmuştur (Kaldırım, 2005). Görüldüğü gibi kavram öğrenmeyi etkileyen birçok faktör vardır. Öğrenciler bu etkilerle karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin en önemli görevlerinden biri bu etkenleri minimuma indirgeyebilmektir.

Kavramlar üzerine çalışmalardan biri de öğretmen adaylarının Vatandaşlık Bilgisine ait kavramları anlama düzeylerine yöneliktir. Kavram yanlışları ve kargaşaları birikimli bir süreç olduğu için sadece belli bir dönemle sınırlandırmamız mümkün değildir. “1998 ve 2006 Sosyal Bilgiler Lisans Programlarına Göre Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Bazı Kavramları Anlama Düzeyi” çalışmasında konuyla ilgili 10 kavramı içeren bir anket uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının verdiği yanıtlardan, eşitlik, hoşgörü, demokrasi, özgürlük kavramlarını doğru yanıtladıkları fakat hak, egemenlik, ödev gibi kavramları tam olarak anlayamadıkları daha doğrusu kavram yanlışlarına sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Sönmez, Kaymakçı ve Merey, 2010). Bu kavramların öğrenilememesinin nedenleri üzerinde durulması ve çözüme kavuşturulması üzerinde durulmuştur. Vatandaşlık Bilgisine ait kavramların önemi ve rolünün öğretmen adaylarına kazandırılması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin işlenişi sırasında öğrenme stratejilerinin büyük bir payı vardır. “Sosyal Bilgiler Dersinde Anlamlandırma Stratejilerinin Yeri ve Önemi” ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile Sosyal Bilgiler dersinin öğreniminin kolaylaştıran örgütleme, eklemleme, kavram haritaları, yerleşim yöntemi, imajlar, askı sözcük yöntemi ve daha birçok öğrenme stratejisine yer verilip örneklendirilmiştir. Böylece bu dersin ezber olmaktan çıkacağını ve öğrenilen konuların gelecek eğitimde de kullanılacağı vurgulanmıştır. Eğitim fakültesinde yer alacak bir ders içerisinde öğretmen adaylarına da bu konuda eğitim verilmesi noktasında öneride bulunulmuştur (Tay, 2004).

Kavramlarla ilgili coğrafya alanı için yapılan bir araştırmada, "5. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Coğrafya Kavramlarını Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları" üzerine bir çalışma yapmışlardır. Amaçları, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin coğrafya konularındaki güncel bazı kavramları (iklim, doğal afet, erozyon, heyelan, deprem, fay hattı, bölge, ova, plato ve yanardağ) anlama düzeyleri ve bu kavramlarla ilgili yanılgıları tespit etmeye çalışmaktır. Araştırma sonucunda öğrencilerin birçok kavram yanılgısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ilk kez karşılaştıkları kavramlar öğretilirken resim, şekil ve grafik gibi görsel materyallerden faydalanılması gerektiği vurgulanmıştır (Alım, Özdemir ve Yılar, 2008).

Coğrafya alanında yapılan bir diğeri araştırmada ise, "Öğrencilerin Lise Coğrafya Programında Yer Alan Yer Yuvarlağı ve Harita Bilgisi Ünitelerindeki Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları" ile ilgili betimsel bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin dokuzuncu sınıf coğrafya programında yer alan Yer Yuvarlığı ve Harita Bilgisi ünitelerinde yer alan kavramları anlama düzeylerini ortaya koymak ve kavram yanılgılarını tespit etmeye çalışmaktır. Elde edilen veriler, öğrencileri kavramları yanlış anlamaya iten ve kavram yanılgılarına sebep olan birçok neden olduğunu ortaya koyar. Bunları engellemek için, ezberci anlayıştan uzaklaşarak kavramlar arası fark ve ilişkiler üzerine odaklanılması gerektiği belirtilmiştir (Alım, 2008). Öğrencilere kavramlar arasındaki benzer ve ayırt edici özellikler üzerinde durulması öğrencilerin yanlış öğrenmelerini engellemeye yardımcı olacaktır.

Bilginin bugünkü üretimi hızı karşısında okullarımızda çok az olgu geçerliliğini koruyabilir durumdadır. Bu nedenle okul yaşantısı, bir anlamda sadece ezbere ve tüketiciliğe dayalı olursa, boşa gitmiş olacaktır. Bu bağlamda diyebiliriz ki diğeri alanlar gibi coğrafya için de bilginin yapı taşları olan olgu, kavram ve genellemeleri içeren bilginin nasıl üretilebileceği fikrini yakalamış bir öğrenci modeli oluşturulması gerekmektedir. İşte bu noktada, karşımıza çıkan araştırma, "Günümüz Coğrafya Öğretiminde Öğrenci Aktivitelerinin Bilgi Üretimine Dönüştürülmesinde Olgular, Kavramlar ve Genellemelerin Sistematik Kullanımının Sağlanması" çalışmasıdır. Bilginin yapılandırılması aşamasında tümevarımsal ve tümdengelsel yaklaşımlardan faydalanılması vurgulanmıştır. Böylece öğrenciler bilgiyi tüketen değil yapılandıran kişi olabilir (Taşlı, 2000).

Kavram öğretimi ve kalıcılığı konusunda bize yardımcı olan etkinliklerden biri de kavram karikatürleridir. Öğrenmeyi eğlenceli bir hale getirirken öğrencileri düşünmeye teşvik etmektedir. Bilgi ve mesajların kolayca yerine ulaşmasını sağlar. Kavram karikatürleri anlatacağımız şeyleri daha rahat, eğlenceli ve görsel bir yolla aktarmamıza yardımcı olur. Bu yüzden de kullanımı yaygındır. “Karikatürlerle Coğrafya Öğretimi” çalışması bize bu konuda bilgi vermektedir (Özşahin, 2009). 12.Sınıf öğrencileri ile yapılan anket sonuçlarına göre öğrencilerin %75’den fazlası kavram karikatürlerinin kullanılmasına sıcak bakmaktadır. Ayrıca %80’inden fazlası da öğretmenlerinin konuyla ilgili kavram karikatürlerini derslerde kullanmalarının hem dersi zevkli hale getireceğini hem de konuları daha rahat bir şekilde öğrenebileceklerini savunmuştur. Deney grubundaki öğrencilerin Coğrafya Dersine karşı ilgisinin artmış olması göz ardı edilemeyecek bir gelişmedir. Bu veriler doğrultusunda Coğrafya Dersi ve diğer derslerin öğretimi konusunda bize yardımcı olacak kavram karikatürlerinin kullanım sıklığını arttırmamız gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler ve Coğrafya alanında yapılan çalışmaların bir benzeri de Fen Bilgisi alanında yapılmıştır. Bu çalışmada, “Isı ve Sıcaklık Konusunda Kavram Yanılgıları” hakkında bir araştırma yapılmıştır. Amaçları; ısı ve sıcaklık konusundaki kavram yanılgılarını ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda ısı ve sıcaklık kavram testi geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerde öğrencilerin ısı ve sıcaklık konusunda kavram yanılgılarına sahip oldukları görülmüştür. Bununla birlikte, lise ve üniversite öğrencilerinin paylaştıkları kavram yanılgılarının ise benzer olduğu saptanmıştır. Yani, kavram yanılgıları giderilmediği durumlarda, yanılgılar öğrencilerin ileriki akademik yaşantılarına taşınmakta ve devam etmektedir. Öğrencilerin eski bilgileri ile yeni bilgileri arasında bağ kurulmasını sağlamak için öncelikle kavram yanılgılarından kurtulmak gerektiği vurgulanmıştır (Aydoğan, Güneş ve Gülççek, 2003). Öğrenme birikimli bir süreçtir. Dolayısıyla, bir önceki konudaki yanlış ve eksik öğrenmeler bir sonraki konunun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

“Lise Coğrafya Derslerinde Kavram ve Terim Öğretimi ile İlgili Sorunlar” üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu araştırmada, kavram ve terimler Coğrafya öğretiminde önemli bir yer tuttuğu için, lise Coğrafya Derslerinde kavram ve terimlerin öğretiminde yöntemler ve sorunlar ele alınmıştır. Orta Dereceli okullarda Coğrafya Derslerinde kavram ve terim öğretimi, öğrencilerin yeni bilgiler öğrenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kavram ve terim öğretiminde kullanılacak örnekler ve örnek materyaller çocuğun gelişim ve öğrenebilirlik seviyesine uygun olmalıdır. Öğretmen dersi ezberletmek yerine, öğrenmeyi özendirerek bir tutum izlemeli, sınıfta öğrenciyi aktif hale getirerek edinilen bilgilerin akılda kalıcı olmasını sağlamalıdır. Coğrafi kavram ve terimlerin tanımı ve özellikleri, coğrafyanın ilke ve prensiplerini içine alacak düzeyde verilmeli, yapılan tanımlar öğrencinin zihninde oluşturulan olgu ve genellemeleri destekleyecek, onda tam öğrenmeyi gerçekleştirecek düzeyde olması gerektiği vurgulanmıştır (Turan, 2002).

Kavram öğretiminde öğretmenlere düşen rolün önemini vurgulayan bir araştırma da, “Öğrencilerin Elektrik ve Manyetizma Konularında Sahip Oldukları Ön Bilgi ve Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi” dir. Bu çalışmada öğrencilerin ön bilgi kavram yanılgılarının fizik öğretime etkisini ortaya koymak için pek çok kavram testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenler fizik kavramlarını öğretirken daha dikkatli ve planlı bir öğretim metodunu kullanmalı, cinsiyet ayrımı yapmadan öğrencilerden gelecek sorulara ve çeşitli kavram yanılgılarına karşı hazırlıklı olmalıdırlar. Bunu yapabilmek için de kendilerini bu konularda iyi yetiştirmeleri gerekir. İnternette birçok bilgi ve veri tabanlarına ulaşılacağı gibi süreli yayınları, sempozyum ve konferansları takip ederek bu bilgilerini tazelemeleri ve kendilerini geliştirmeleri gerektiği vurgulanmıştır (Demirci ve Çirkinoğlu, 2004).

Bu konuyla ilgili karşımıza çıkan “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Görüntü Kavramı ve Düzlem Aynada Görüntü Oluşumu İle İlgili Kavramsal Anlamaları” üzerine deneysel bir çalışma vardır. Bu çalışmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin görüntü ve düzlem aynada görüntü oluşumu üzerine konunun geleneksel öğretim öncesi ve sonrası sahip oldukları kavramsal anlamalarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğretim sonrasında, öğrencilerin bilimsel olarak kabul edilebilir

yanıtlarının yüzdesinin geleneksel öğretim öncesine göre az da olsa artış gösterdiği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın öneriler kısmında, öğretim sırasında oluşabilecek yanlışlara fırsat verilmemesi için ders sırasında kullanılan her bir kelime özenle seçilmeli ve öğrencilerin yaş ve ön bilgilerine uygun bir biçimde kullanılması gerektiği belirtilmiştir (Kocakulah, 2006). Unutmamalıyız ki, ders esnasında kullandığımız dil ve seçtiğimiz sözcükler öğrenciye hitap etmelidir. Böylece öğrenmenin olmazsa olmazı karşılıklı iletişim güçlenecek ve anlama artacaktır.

Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bazı Kimya Kavramlarını Anlama Seviyeleri" üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Sınıf Öğretmenliği Programındaki öğrencilerin genel Kimya dersindeki bazı kimya kavramlarını anlama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Konular öğretilirken bilgisayar, tepegöz, slâyt ve CD gibi eğitime görsellik kazandıran teknolojik araçlardan mümkün olduğu kadar yararlanılması gerektiği vurgulanmıştır. Konunun görselleştirilmesiyle unutma zorlaşmakta, hatırlama ise kolaylaşmaktadır (Konur ve Ayas, 2008).

Fen Bilgisi alanında bize ışık tutan diğer bir önemli araştırma da, "İlköğretim Öğrencilerinin Kütle ve Ağırlık ile ilgili Kavram Yanılgıları ve Bu Yanılgıların 6,7. Ve 8. Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı" üzerine bir çalışmadır. Bu çalışma; ilköğretim öğrencilerinin kütle ve ağırlık kavramlarının birimleri ile ilgili kavram yanılgılarını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin kütle ve ağırlık birimleri ile ilgili çok sayıda kavram yanılgısına sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin 6. 7. ve 8. sınıf seviyelerinde, birbirine yakın oranlarda bu kavram yanılgılarını bulduklarını, sınıf ve yaş seviyesi artmasına rağmen, yanılgıların halen tespit edilmediği dolayısıyla yok olmadığı sonucunu doğurmuştur (Koray, Özdemir ve Tatar, 2005). Bu çalışmadan yola çıkarak, kavram yanılgılarının erken tespitinin ne kadar önemli olduğunu görüyoruz. Sadece ilköğretim dönemimde değil, bir sonraki yıllarda bu izler devam etmektedir. Öğretmen adayları üzerinde yapılan araştırmalardan elde edilen veriler de bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Kavramları anlama düzeyi üzerine deneysel bir araştırma da Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde yapılmıştır. Bu çalışmada, "Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Enzimlerle İlgili Kavramsal Anlama Düzeyleri" ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının geleneksel öğretim öncesi, sonrası ve altı ay sonrası enzimlerle ilgili kavramsal anlama düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda Fen Bilgisi öğretmen adaylarının enzimleri anlamada bazı zorluklar yaşadıkları ve geleneksel öğretim yönteminin kavramsal anlamayı sağlamada yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Özellikle adayların enzim aktivite mekanizması ve enzimlerin diğer özellikleri ile ilgili kavram yanlışlarına sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmanın son aşamasında ise, elde edilen bulgular ışığında eğitim öğretim ortamının düzenlenmesinde yapılandırmacı öğrenmeye uygun aktivitelerin yapılması ve kavramsal değişim modelinin uygulanması öneri olarak sunulmuştur (Sinan, 2007).

"İlköğretim Öğretmen Adaylarının Ozon Tabakasıyla İlgili Algılamaları" ile ilgili Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda, çalışmaya katılan ilköğretim öğretmen adaylarında ozon tabakası ile ilgili bazı konularda kavram yanlışları olduğu görülmüştür. Katılımcıların kendilerine yöneltilen ozon tabakası ile ilgili 21 ifadeden 14'ünü yanlış bildikleri veya konu ile ilgili bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu konuda eğitim paketlerinin kullanımı yaygın hale getirilerek ilköğretimden itibaren öğrenciler bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır (Topsakal ve Kara, 2008).

III BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırmada “betimsel araştırma” yöntemi kullanılmıştır.

Betimsel yöntem; geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olan şekliyle tasvir etmeyi amaçlar.

Betimsel yöntemin kullanılmasının nedeni; Sosyal Bilgiler Programında yer alan temel kavramların bilişsel hedefler doğrultusunda ve bilgi düzeyinde tespit edilmesi, var olduğu şekilde ortaya koymaktır.

ÇALIşMA EVRENİ

Bu araştırmanın evrenini; Manisa ili merkezinde bulunan Murat Germen, Ali Rıza evik, şehitler, İstiklal, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Bu okullardan Ali Rıza evik, Murat Germen ve şehitler İlköğretim Okulu bulunduğu mevki bakımından şehir merkezinde, diğer okullar ise, şehrin kenar semtlerinde bulunmaktadır.

ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini olarak; Murat Germen, Ali Rıza evik, şehitler, İstiklal, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okullarının 8. sınıfında öğrenim gören 539 öğrenci seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan 8. sınıf öğrencilerinin okul ve sayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo-3.1: Örnekleme Yeri Alan Okul ve Öğrenci Sayıları

	OKUL ADI	Öğrenci Sayısı
1	Ali Rıza evik İ.Ö.O.	136
2	Murat Germen İ.Ö.O.	100
3	şehitler İ.Ö.O.	126
4	İstiklal İ.Ö.O.	34
5	Milli Birlik İ.Ö.O.	33
6	Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O.	110
	TOPLAM(N)	539

Tabloyu incelediğimizde görüleceği gibi araştırmaya altı okuldan toplam 539 ilköğretim 8. sınıf öğrencisi katılmıştır.

VERİ VE ANALİZ TEKNİKLERİ

Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan ve uygulanan çoktan seçmeli test formuyla toplanmıştır. Uygun olan ders saatlerinde de öğrencilere aynı anda uygulanmıştır. Soruların hazırlanmasında 4-7. Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersi Programından yardım alınmıştır.

Programda yer alan 160 kavram öncelikle disiplin alanları dikkate alınarak, ardından kazanım ve etkinlikler açısından irdelenmiştir. Sonucunda 40 sorunun yer aldığı Sosyal Bilgiler kavramlarının erişim düzeyini belirlemeye yönelik bir ölçek hazırlanmıştır. Kavram bilgisini ölçmek amacıyla sorulan sorulara, öğrencilerin verdiği yanıtlar doğrultusunda yüzde (%) ve frekans (f) değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen veriler, bulgu ve yorumlar kısmında sunulmuştur.

ÖLÇME ARAÇLARI

Araştırmada kullanılan “Sosyal Bilgiler Kavramlarının Erişim Düzeyini Belirleme Ölçeği” 4-7.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ölçme aracının hazırlanması aşamasında uzman görüşleri alınmış, içerik, görünüş, kapsam açısından gerekli düzeltmeleri yapılarak son şekli verilmiştir.

Sosyal Bilgiler kavramlarının erişim düzeyini belirleme ölçeği, tek bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde öğrencinin kavram bilgisini ölçmeye yönelik 40 soru bulunmaktadır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölüm, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda düzenlenmiştir. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında yer alan kavramlara erişim düzeyi betimlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda karşımıza çıkan 7 alt probleme ait veriler sunulmuştur.

Birinci Alt Problem: Araştırmanın birinci alt problemi; “Araştırmada yer alan okulların ortalama akademik başarıları okullar bazında nedir?” şeklinde düzenlenmiştir.

Tablo-4.1: Araştırmada Yer Alan Okulların Akademik Başarı Sonuçları

	OKUL ADI	Akademik Başarı Puan Değeri	Akademik Başarı Yüzdesi
1	Ali Rıza Çevik İ.Ö.O.	28,8	%72
2	Murat Germen İ.Ö.O.	26,6	%66,5
3	Şehitler İ.Ö.O.	28,1	%70,25
4	İstiklal İ.Ö.O.	25,2	%63
5	Milli Birlik İ.Ö.O.	22,0	%55
6	Vicdan Karaoğlu İ.Ö.O.	21,0	%52,5
	TOPLAM	25,2	%63

Not:40 tam puandır.

Tablo 3 incelendiğinde birinci alt probleme ait verilere göre, Sosyal Bilgiler kavramlarının erişim düzeyini belirleme ölçeğinden alınabilecek maksimum puan “40” dır. Buna göre okulların akademik başarı ortalamasının 21-28,8 arasında değiştiği ve toplam akademik başarı ortalamasının 25,2 olduğu tespit edilmiştir. 8. Sınıf ilköğretim öğrencilerinin tamamı dikkate alındığında, öğrencilerin tam öğrenme koşulu olan %70’in altında kaldığı ve hedeften %7 oranında uzak olduğunu söyleyebiliriz.

İkinci Alt Problem: Araştırmanın ikinci alt problemi; “Okulların ortalama başarıya göre sıralaması nedir?” şeklinde düzenlenmiştir. Okullara ait akademik başarı ortalamaları tablo 4.1’de verilmiştir. Akademik başarılarına göre sıralamaları ise tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo-4.2: Araştırmada Yer alan Okulların Akademik Başarı Sıralaması

	OKUL ADI	Akademik Başarı Puan Değeri	Akademik Başarı Yüzdesi
1	Ali Rıza Çevik İ.Ö.O.	28,8	%72
2	Şehitler İ.Ö.O.	28,1	%70,25
3	Murat Germen İ.Ö.O.	26,6	%66,5
4	İstiklal İ.Ö.O.	25,2	%63
5	Milli Birlik İ.Ö.O.	22,0	%55
6	Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O.	21,0	%52,5

Tablo 4.2 incelendiğinde, akademik başarı puanından alınabilecek maksimum puan “40” dır. Buna göre; en düşük ortalama (21) Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O ile en yüksek ortalama (28,8) Ali Rıza Çevik İ.Ö.O’ na aittir. Genel olarak öğrencilerin Sosyal Bilgiler kavramlarının erişimi düzeyini belirleme ölçeği sonucunda elde edilen akademik başarı sıralamasına bakıldığında ise, Ali Rıza Çevik İ.Ö.O 28,8, Şehitler İ.Ö.O 28,1, Murat Germen İ.Ö.O 26,6, İstiklal İ.Ö.O 25,2, Milli Birlik İ.Ö.O 22, Vicdan Karaosmanoğlu 21 olarak görülmektedir. Tam öğrenme koşulunu (%70) hedef kabul edersek, Ali Rıza Çevik (%72) ve Şehitler İlköğretim(%70,25) okullarının bunu sağladığını görüyoruz. Murat germen İlköğretim Okulu ise, %70’in altında kalarak tam öğrenme koşulunun %3,5 oranında uzağında kalmıştır. Aynı şekilde İstiklal %7, Milli Birlik %15 ve Vicdan Karaosmanoğlu %17,5 oranında tam öğrenme koşuluna ulaşamamıştır.

Üçüncü Alt Problem: Araştırmanın üçüncü alt problemi; “Kavramlar Bazında Okulların Başarı Sıralaması Nedir? Şeklindedir. Burada öğrencilere uygulanan Sosyal Bilgiler Kavramlarının Erişimi Düzeyini Belirleme Ölçeğinde yer alan soru sıralaması dikkate alınarak, okulların aynı kavrama ne kadar ulaşım ne kadar ulaşamadıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Probleme ilgili veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo-4.3: Kavram Bazında Okul Başarı Sıralaması

KAVRAM BAZINDA OKUL BAŞARI SIRALAMASI(N:539)												
KAVRAMLAR	Ali Rıza Çevik İ.Ö.O		Şehitler İ.Ö.O		Murat Germen İ.Ö.O		İstiklal İ.Ö.O		Milli Birlik İ.Ö.O		Vicdan K. İ.Ö.O	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Kentleşme	75	55,14	56	44,44	39	39	15	44,11	11	33,33	43	39,09
Aile	131	96,32	115	91,26	88	88	30	88,23	25	75,75	85	77,27
Nüfus	121	88,97	102	80,95	88	88	31	91,17	27	81,81	95	86,36
Cumhuriyet	96	70,58	82	65,07	46	46	17	50	12	36,36	66	60
Bölge	98	72,05	78	61,9	61	61	24	70,58	25	75,75	56	50,9
Yurttaşlık	105	77,20	119	94,44	84	84	27	79,41	25	75,75	89	80,9
Kültür	75	55,14	71	56,34	73	73	17	50	15	45,45	46	41,81
Devlet	50	36,76	51	40,47	35	35	16	47,05	16	48,48	23	20,9
Yatırım	101	74,26	87	69,04	67	67	18	52,95	22	66,66	58	52,72
Meslek	132	97,05	119	94,44	88	88	30	88,23	26	78,78	89	80,9
Reform	40	29,41	67	53,17	44	44	13	38,23	10	30,30	16	14,54
Savaş	113	83,08	83	65,87	75	75	22	64,7	20	60,60	76	69,09
Laiklik	109	80,14	111	88,09	79	79	23	67,64	13	39,39	51	46,36
Dayanışma	116	85,29	98	77,77	80	80	28	82,35	26	78,78	71	64,54
Keşif	89	65,44	95	75,39	74	74	20	58,82	12	36,36	56	50,9
Millet	100	73,52	79	62,69	63	63	15	44,11	17	51,51	48	43,63
Bağımsızlık	102	75,00	86	68,25	69	69	24	70,58	15	45,45	53	48,18
Anayasa	103	75,73	109	86,5	63	63	25	73,52	21	63,63	66	60
Varsayım	83	61,02	69	54,76	65	65	14	41,17	15	45,45	33	30
Bilim	106	77,94	84	66,66	72	72	19	55,88	17	51,51	55	50
Ticaret	107	78,67	93	73,81	67	67	26	76,47	16	48,48	56	50,9
İsraf	131	96,32	107	84,92	90	90	30	88,23	25	75,75	86	78,18
Üretim	105	77,20	92	73,01	79	79	23	67,64	14	42,42	58	52,72
Egemenlik	40	29,41	38	30,15	23	23	7	20,58	10	30,30	31	28,18
Girişimcilik	85	62,5	82	65,07	55	55	21	61,76	14	42,42	47	42,72
Özgürlük	113	83,08	102	80,95	76	76	31	91,17	25	75,75	78	70,9
Doğal Kaynak	100	73,52	100	79,36	60	60	22	64,7	15	45,45	62	56,36
İletişim	108	79,41	108	85,71	72	72	24	70,58	14	42,42	55	50
Empati	122	89,70	101	80,15	81	81	31	91,17	26	78,78	74	67,27
Görüş	113	83,08	86	68,25	67	67	20	58,82	24	72,72	63	57,27
Göç	120	88,23	97	76,98	72	72	22	64,7	24	72,72	66	60
Gelenek	96	70,58	98	77,77	67	67	23	67,64	25	75,75	65	59,09
Sorumluluk	122	89,70	111	88,09	76	76	26	76,47	20	60,60	68	61,81
Çevre Kirliliği	74	54,41	79	62,69	46	46	16	47,05	18	54,54	41	37,27
İklim	84	61,76	77	61,11	51	51	17	50	8	24,24	42	38,18
Afet	105	77,20	101	80,15	83	83	27	79,41	14	42,42	50	45,45
Kamuoyu	109	80,14	90	71,42	81	81	15	44,11	17	51,51	55	50
İhracat	91	66,91	77	61,11	66	66	14	41,17	13	39,39	48	43,63
Kimlik	30	22,05	39	30,95	15	15	8	23,52	11	33,33	26	23,63
Bütçe	121	88,97	106	84,12	80	80	27	79,41	24	72,72	69	62,72

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Kavramlarının Erişi Düzeyini Belirleme Ölçeğinde yer alan 40 soruya verdikleri yanıtlar değerlendirilirken, soru sırası dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan 539 öğrencinin verileri okullara göre analiz edilip, frekans (f) ve yüzde (%) sütunlarında gösterilmiştir. Öğrencilerin kavramlara erişim düzeyleri yorumlanırken, Bloom'un Tam Öğrenme Model'inde yer alan %70 öğrenme koşulu olarak dikkate alınmıştır.

%70 Öğrenme Koşulunu Sağlayan Kavramlar;

Öğrencilerin günlük hayatlarında sık sık duydukları ve karşılaştıkları kavramlardan, "Aile, Nüfus, Yurttaşlık, Meslek, İstif, Özgürlük" erişim düzeyi olarak %70 oranını aştığı için, hedefine ulaştığını görüyoruz.

%70 Öğrenme Koşulunu Sağlayamayan Kavramlar;

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Kavramlarının Erişi Düzeyini Belirleme Ölçeğine verdikleri yanıtlar doğrultusunda, "devlet, reform, varsayım, egemenlik, girişimcilik, çevre kirliliği, iklim, ihracat, kimlik" kavramlarının tam öğrenme koşulunda başarımın %70'lerde olması beklenirken, bu hedefe ulaşamadığını söyleyebiliriz.

Okulların Bir Kısımının %70'in Altında, Bir Kısımının %70'in Üzerinde Başarı Gösterdiği Kavramlar;

"Cumhuriyet" kavramını Ali Rıza Çevik %70,58, Şehitler %65,07, Murat Germen %46 İstiklal %50, Milli Birlik %36,36, Vicdan Karaosmanoğlu ise %60 kazanmıştır. "Cumhuriyet" kavramı Ali Rıza Çevik İlköğretim okulunda tam öğrenme koşuluna(%70) ulaşmıştır ve kavramın başarı düzeyi yüksektir. Ancak Şehitler, Murat Germen, İstiklal, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu İlköğretim okullarında tam öğrenme ölçütü olan %70'in altında kaldığı için amacına ulaşmadığını anlıyoruz.

Bir diğer kavramımız "bölge" Ali Rıza Çevik %72,05, Şehit, İstiklal %70,58, Milli Birlik %75,75 oranında erişim düzeyine sahiptir. Bölge kavramının bu okullarda kazanıldığını söyleyebiliriz. Ancak Şehitler, Murat Germen ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okullarında erişim düzeyinin en az %70 olması beklenirken bu oranın altında kalmıştır.

Öğrencilerin en çok karşılaştığı kavramlardan biri olmasına rağmen tanımlamakta zorluk çektikleri diğer bir kavram “kültür” dür. Bunun bir göstergesi olarak, “kültür” kavramını Ali Rıza Çevik %55,14, Şehitler %56,34, İstiklal %50, Milli Birlik %45,45, Vicdan Karaosmanoğlu ise %41,81 kazanmıştır. Tam öğrenme koşulunun gerisinde kaldıklarını görüyoruz. Sadece Murat Germen ilköğretim okulu beklenen başarı seviyesine ulaşmıştır.

Günümüzde basın ve medyada gündemde olan kavramlardan biri de “savaş”tır. Öğrencilerin yanıtları incelendiğinde ise bu kavramı anlamlandırmakta güçlük çektiklerini söyleyebiliriz. Çünkü sadece Ali Rıza Çevik ve Murat Germen ilköğretim okulları beklenen başarıya ulaşmıştır. Şehitler, İstiklal, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulları ise, %70 tam öğrenme koşulunun altında kaldığı için hedeflerine ulaşamamıştır.

Üzerinde sıkça durulan bir diğer kavram ise “laiklik” tir. “Laiklik” kavramına Ali Rıza Çevik %80,14, Şehitler %89,09, Murat Germen %79 oranında erişerek beklenen başarıyı göstermişlerdir. Ancak, İstiklal %67,64, Milli Birlik %39,39, Vicdan Karaosmanoğlu ise %46,36 erişim düzeyinde kalarak hedeflerine ulaşamamışlardır.

Sosyal yaşantının içerisinde olan ve gerekliliğini herkesçe kabul gören “dayanışma” kavramını Ali Rıza Çevik %85,29, Murat Germen %72, İstiklal %73,52, Milli Birlik %78,78 kazanmıştır. Bu veriler doğrultusunda, Ali Rıza, Murat Germen, İstiklal ve Milli Birlik ilköğretim okullarının tam öğrenme koşulunu (%70) sağladıkları görülmüştür. Şehitler ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulları ise beklenen başarının altında bir erişim düzeyi göstermişlerdir. Bu durumu hedeflerine ulaşamadıkları şeklinde yorumlayabiliriz.

“Keşif” kavramına baktığımızda, Şehitler ve Murat Germen ilköğretim okullarının %70 başarı düzeyini geçtiğini görüyoruz. Ancak diğer okullarda bu başarı düzeyi yakalanamamıştır.

Dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliğini ifade eden “millet” kavramını Ali Rıza Çevik %73,52 erişim düzeyi ile amacın ulaşmıştır. Ancak, Şehitler %62,69, Murat Germen %63 İstiklal %44,11, Milli Birlik %51,51, Vicdan Karaosmanoğlu ise %43,63 erişim düzeyi ile %70’in altında kalmıştır. Toplumca bizi ifade eden bu kavramın çok iyi özümsemediğini görüyoruz.

Milletçe bizim için anlamı derin olan ve yakın tarihimizdeki mücadeleyi ifade eden, “bağımsızlık” kavramını Ali Rıza Çevik %75 ve İstiklal %70,58 oranında erişmiştir. Bu kavrama ilişkin hedeflere ulaşılmıştır. Diğer ilköğretim okulları ise beklenen %70 başarının altında kalarak bağımsızlık kavramını öğrenememişlerdir.

Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların temel haklarını bildiren yazılı kurallar olan “anayasa” kavramını Ali Rıza Çevik %75,73 ve Şehitler ilköğretim okulu %86,5 oranında erişerek, öğrendiklerini ortaya koymuşlardır. Ancak Murat Germen %63 İstiklal %70,58, Milli Birlik %63,63, Vicdan Karaosmanoğlu ise %60 öğrenme oranıyla “anayasa” kavramını yeterince anlamamışlardır.

Yaşantımızdan asla uzakta tutamayacağımız “bilim” kavramına %77,94 oranıyla sadece Ali Rıza Çevik ilköğretim okulu ulaşmıştır. Bu okulun öğrencilerinin “bilim” kavramını anlayıp, özümstediklerini söyleyebiliriz. Diğer okullar ise, Şehitler %54,76, Murat Germen %65 İstiklal %55,88, Milli Birlik %51,51 ve Vicdan Karaosmanoğlu %50 erişim düzeyi göstermiştir. Bu veriler incelendiğinde, tam öğrenme koşulu (%70) gösterilememiş ve hedeflerine ulaşamadıkları görülmüştür.

Günlük hayatımızda karşılaştığımız diğer bir kavram da “ticaret” tir. Bu kavramı Ali Rıza Çevik %78,67, Şehitler %73,81 ve İstiklal ilköğretim okulları %76,47 oranında kazanmıştır. Murat Germen %67, Milli Birlik %48,48, Vicdan Karaosmanoğlu ise %50,9 kazanmıştır. Ali Rıza, Şehitler ve İstiklal ilköğretim okulundaki öğrenciler %70 tam öğrenme koşulunu geçerek bu kavrama yüksek düzeyde erişim göstermişlerdir. Murat Germen, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulları ise %70’in altında bir başarı göstererek hedeflerine ulaşamadıkları görülmektedir.

Ülkenin kalkınıp gelişmesinde önemli yer tutan kavramlardan birisi üretimdir. “Üretim” kavramını Ali Rıza Çevik %77,20, Şehitler %73,01, Murat Germen %79 İstiklal ilköğretim okulu %88,23 oranında doğru ifadeyi seçerek, yüksek düzeyde erişime sahip olduklarını görüyoruz. Ancak, Milli Birlik %42,42 ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulları ise %52,72 oranlarla beklenen erişim düzeyinin altında kalmışlardır. Üretim kavramına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını söyleyebiliriz.

İnsanoğlunun kullanımına sunulan ve yer altı, yerüstü kaynaklarının tümünü kapsayan “doğal kaynak” kavramını Ali Rıza Çevik %73,52 ve Şehitler %79,36 ilköğretim okulları istenen başarıyı yakalamıştır. Üretim kavramını öğrendiklerini söyleyebiliriz. Ancak, Murat Germen %60 İstiklal %64,7, Milli Birlik %45,45 ve Vicdan Karaosmanoğlu ise %56,36 erişim düzeyi ile %70 koşulunun altında kalmışlardır.

Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması iletişim kavramını ifade eder. “İletişim” kavramını Ali Rıza Çevik %79,41, Şehitler %85,71, Murat Germen %72 İstiklal %70,58 oranında kazanmıştır. Diğerleri ise, Milli Birlik %42,42, Vicdan Karaosmanoğlu ise %50 kazanmıştır. Bu durumda, Ali Rıza, Şehitler, Murat Germen ve İstiklal ilköğretim okulları tam öğrenme koşulunu (%70) sağlayarak yüksek düzeyde bir erişim göstermiştir. Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulları ise tam öğrenme koşulunu sağlayamamıştır. Bu okulların “iletişim” kavramını kazanamadığını anlıyoruz.

İletişimin en önemli unsurlarından olan “empati” kavramını Ali Rıza Çevik %89,70, Şehitler %80,15, Murat Germen %81 İstiklal %91,17, Milli Birlik %78,78, oranında kazanmıştır. Vicdan Karaosmanoğlu ise %67,27 kazanmıştır. “Empati” kavramını Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulu tam öğrenme koşulunu sağlayamayarak %70’in altında bir erişim düzeyi göstermiştir. Bu durumda hedefine ulaşamadığını ve bu kavramın öğrenciler tarafından anlaşılmadığı ortaya çıkmıştır.

Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde sahip olunan yargı, fikir görüşür. “Görüş” kavramında istenilen başarıyı gösteren, Ali Rıza Çevik %83,08 ve Milli Birlik %72,72 ilköğretim okullarıdır. Görüş kavramını anladıklarını söyleyebiliriz. Ancak, Şehitler %68,25, Murat Germen %67, İstiklal %58,82 ve Vicdan Karaosmanoğlu ise %57,27 oranıyla istenilen düzeyin altında kalarak anlayamamışlardır.

“Göç” kavramı; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle insanların kişisel olarak ya da gruplar halinde bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme durumunu ifade eder. Elde edilen veriler doğrultusunda, Ali Rıza Çevik %88,23, Şehitler %76,98, Murat Germen %72 ve Milli Birlik %72,72 başarı elde ederek, kavramı anlamışlardır. Göç kavramıyla ilgili erişim düzeyi düşük olan okullar ise, İstiklal %64,7, Vicdan Karaosmanoğlu %60 oranıyla beklenen başarıyı gösterememişlerdir.

Toplum hayatımız içerisinde büyük payı olan ve toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar geleneği temsil eder. “Gelenek” kavramını Ali Rıza Çevik %70,58, Şehitler %77,77 ve Milli Birlik ilköğretim okulu %75,75 başarı göstermiştir. Ancak, Murat Germen %67 İstiklal %67,64, Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulu ise %59,09 kazanmıştır. Hayatın içinden bir kavram olmasına rağmen bu öğrenciler tarafından kavranamamıştır.

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli kazanımlarından birisi sorumluluk sahibi vatandaşların yetiştirilmesidir. Bireyin yetkisi altındaki durumları üstlenebilmesini ifade eden kavram sorumluluktur. “Sorumluluk” kavramını Ali Rıza Çevik %89,70, Şehitler %88,09, Murat Germen %76 İstiklal %76,47 başarı göstererek bu kavramı anladıklarını söyleyebiliriz. Düşük başarı gösterenler, Milli Birlik %60,60, Vicdan Karaosmanoğlu ise %61,81 oranıyla sorumluluk kavramını tanımlayamamışlardır.

Doğa olaylarının insana ve eşyaya zarar verme biçimi afettir. Günümüzde insanların afetle yaşamayı ve afete karşı önlem almayı öğrenmesi büyük önem taşır. “Afet” kavramını Ali Rıza Çevik %77,20, Şehitler %80,15, Murat Germen %83 İstiklal %79,41 oranında kazanarak, beklenen başarıyı göstermiştir. Milli Birlik %42,42, Vicdan Karaosmanoğlu ise %45,45 başarı gösterdiğinden dolayı, bu verileri kavramı anlayamadıkları şeklinde yorumlayabiliriz.

“Kamuoyu” bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesidir. Sürekli duyduğumuz ancak birçok insan için tanımlamakta güçlük çektiğimiz bir kavramdır. Elde edilen verilerde bunun göstergesidir. Ali Rıza Çevik %80,14, Şehitler %71,42, Murat Germen ilköğretim okulları %81 oranıyla kavramı doğru yanıtlamışlardır. Ancak, İstiklal %44,11, Milli Birlik %51,51 ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulu ise %50 kazanmıştır. Bu verilerden yola çıkarak, “kamuoyu” kavramını anlamakta güçlük çektiklerini söyleyebiliriz.

Toplum içerisinde büyük veya küçük herkesin bir bütçesi vardır. Ve bu bütçeye göre hareket ederler. Bu kadar hayatın içinden bir kavram olması dolayısıyla okulların büyük kısmı tarafından doğru yanıtlanmıştır. “Bütçe” kavramını Ali Rıza Çevik %88,97, Şehitler %84,12, Murat Germen %80 İstiklal %79,41, Milli Birlik ilköğretim okulu %72,72 oranında kazanarak tam öğrenme koşulu sayılan %70’in üzerinde başarı göstermişlerdir. Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulu ise %70’in altında kalarak %62,72 oranıyla tam öğrenme koşulunu sağlayamadığını ve “bütçe” kavramının öğrenciler tarafından yeterince kavranamadığını anlıyoruz.

Dördüncü Alt Problem: Araştırmanın dördüncü alt problemi; “Okullar bazında erişim düzeyi en yüksek kavramdan itibaren sıralama nedir?” şeklindedir. Sosyal Bilgiler kavramlarının erişim düzeyini belirleme ölçeği ile elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin kavramları doğru anlama yüzdeleri en yüksek yüzdeden en düşük yüzdeye doğru sıralanıp aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo-4.4: Okul Bazında Kavram Başarı Sıralaması

OKUL BAZINDA KAVRAM BAŞARI SIRALAMASI												
Başarı Sırası	Ali Rıza Çevik İ.Ö.O		Şehitler İ.Ö.O.		Murat Germen İ.Ö.O.		İstiklal İ.Ö.O		Milli Birlik İ.Ö.O		Vicdan K. İ.Ö.O	
	Kavram	%	Kavram	%	Kavram	%	Kavram	%	Kavram	%	Kavram	%
1	Meslek	97,05	Meslek	94,44	İsraf	90	Nüfus	91,17	Nüfus	81,81	Nüfus	86,36
2	Aile	96,32	Yurttaşlık	94,44	Meslek	88	Empati	91,17	Meslek	78,78	Meslek	80,9
3	İsraf	96,32	Aile	91,26	Aile	88	Özgürlük	91,17	Empati	78,78	Yurttaşlık	80,9
4	Sorumluluk	89,70	Sorumluluk	88,09	Nüfus	88	Aile	88,23	Dayanışma	78,78	İsraf	78,18
5	Empati	89,70	Laiklik	88,09	Yurttaşlık	84	İsraf	88,23	Aile	75,75	Aile	77,27
6	Bütçe	88,97	Anayasa	86,5	Afet	83	Meslek	88,23	Bölge	75,75	Özgürlük	70,9
7	Nüfus	88,97	İletişim	85,71	Empati	81	Dayanışma	82,35	Yurttaşlık	75,75	Empati	67,27
8	Göç	88,23	İsraf	84,92	Kamuoyu	81	Afet	79,41	İsraf	75,75	Savaş	69,09
9	Dayanışma	85,29	Bütçe	84,12	Bütçe	80	Bütçe	79,41	Özgürlük	75,75	Dayanışma	64,54
10	Özgürlük	83,08	Nüfus	80,95	Dayanışma	80	Yurttaşlık	79,41	Gelenek	75,75	Bütçe	62,72
11	Savaş	83,08	Özgürlük	80,95	Üretim	79	Ticaret	76,47	Görüş	72,72	Sorumluluk	61,81
12	Görüş	83,08	Empati	80,15	Laiklik	79	Sorumluluk	76,47	Göç	72,72	Cumhuriyet	60
13	Kamuoyu	80,14	Afet	80,15	Sorumluluk	76	Anayasa	73,52	Bütçe	72,72	Anayasa	60
14	Laiklik	80,14	Doğal k.	79,36	Özgürlük	76	Bölge	70,58	Yatırım	66,66	Göç	60
15	İletişim	79,41	Dayanışma	77,77	Savaş	75	Bağımsızlık	70,58	Anayasa	63,63	Gelenek	59,09
16	Ticaret	78,67	Gelenek	77,77	Keşif	74	İletişim	70,58	Sorumluluk	60,60	Görüş	57,27
17	Bilim	77,94	Göç	76,98	Kültür	73	Gelenek	67,64	Savaş	60,60	Doğal kaynak	56,36
18	Yurttaşlık	77,20	Keşif	75,39	Göç	72	Üretim	67,64	Çevre kirliliği	54,54	Yatırım	52,72
19	Üretim	77,20	Ticaret	73,81	İletişim	72	Laiklik	67,64	Millet	51,51	Üretim	52,72
20	Afet	77,20	Üretim	73,01	Bilim	72	Savaş	64,7	Bilim	51,51	Ticaret	50,9
21	Anayasa	75,73	Kamuoyu	71,42	Bağımsızlık	69	Doğal k.	64,7	Kamuoyu	51,51	Keşif	50,9
22	Bağımsızlık	75,00	Yatırım	69,04	Yatırım	67	Göç	64,7	Ticaret	48,48	Bölge	50,9

23	Yatırım	74,26	Bağımsızlık	68,25	Ticaret	67	Girişimcilik	61,76	Devlet	48,48	Bilim	50
24	Millet	73,52	Görüş	68,25	Görüş	67	Keşif	58,88	Kültür	45,45	İletişim	50
25	Doğal kaynak	73,52	Bilim	66,66	Gelenek	67	Görüş	58,82	Bağımsızlık	45,45	Kamuoyu	50
26	Bölge	72,05	Savaş	65,87	İhracat	66	Bilim	55,88	Varsayım	45,45	Bağımsızlık	48,18
27	Cumhuriyet	70,58	Cumhuriyet	65,07	Varsayım	65	Yatırım	52,95	Doğal kaynak	45,45	Laiklik	46,36
28	Gelenek	70,58	Girişimcilik	65,07	Anayasa	63	İklim	50	Afet	42,42	Afet	45,45
29	İhracat	66,91	Çevre k.	62,69	Millet	63	Cumhuriyet	50	İletişim	42,42	İhracat	43,63
30	Keşif	65,44	Millet	62,69	Bölge	61	Kültür	50	Girişimcilik	42,42	Millet	43,63
31	Girişimcilik	62,5	Bölge	61,9	Doğal k.	60	Devlet	47,05	Üretim	42,42	Girişimcilik	42,72
32	İklim	61,76	İklim	61,11	Girişimcilik	55	Çevre kirliliği	47,05	Laiklik	39,39	Kültür	41,81
33	Varsayım	61,02	İhracat	61,11	İklim	51	Millet	44,11	İhracat	39,39	Kentleşme	39,09
34	Kültür	55,14	Kültür	56,34	Çevre k.	46	Kentleşme	44,11	Keşif	36,36	İklim	38,18
35	Kentleşme	55,14	Varsayım	54,76	Cumhuriyet	46	Kamuoyu	44,11	Cumhuriyet	36,36	Çevre kirliliği	37,27
36	Çevre kirliliği	54,41	Reform	53,17	Reform	44	Varsayım	41,17	Kimlik	33,33	Varsayım	30
37	Devlet	36,76	Kentleşme	44,44	Kentleşme	39	İhracat	41,17	Kentleşme	33,33	Egemenlik	28,18
38	Reform	29,41	Devlet	40,47	Devlet	35	Reform	38,23	Reform	30,30	Kimlik	23,63
39	Egemenlik	29,41	Kimlik	30,95	Egemenlik	23	Kimlik	23,52	Egemenlik	30,30	Devlet	20,9
40	Kimlik	22,05	Egemenlik	30,15	Kimlik	15	Egemenlik	20,58	İklim	24,24	Reform	14,54

Öğrencilerin kavramlara verdikleri doğru cevaplar dikkate alınarak hazırlanan yukarıdaki tablo incelendiğinde, okullar bazında erişim düzeyi en yüksek olan kavramlar genellikle öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları ve düşük erişim düzeyine göre tanımlaması daha net olan kavramlardır. Bu kavramlardan bazılarını şu şekilde yorumlayabiliriz;

Örneğin; erişim düzeyi en yüksek kavramlardan bazıları, “meslek, israf, aile ve nüfus”tur. Okulların erişim düzeylerine baktığımızda benzerlik göstermediğini söyleyebiliriz. Toplumumuzun yapı taşı olan “aile” kavramı hem çok somut hem de hayatın içinden bir kavramdır. Tablomuzu incelediğimizde, “aile” kavramını ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sıralarda görüyoruz. Demek ki “aile” kavramının erişim düzeyleri benzerlik göstermiyor.

Günümüzde en çok kullanılan kavramlardan biri de “laiklik” tir. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılığı ve devletin dinlere eşit mesafede durmasını ifade eder. Tabloyu incelediğimizde büyük dalgalanmaların olduğu bir kavramdır. İlk beş arasında gördüğümüz “laiklik” kavramı daha sonra 19. ve 32. sıralara kadar inmektedir.

Dikkat çeken bir kavram da “anayasa” dır. Basın ve medyada sıkça duyduğumuz favori kavramlardan biridir. İlk on içerisinde gördüğümüz “anayasa” kavramı daha sonra 13,14 ve 28. sıralara kadar düşmektedir. “Anayasa” kavramının yeterince içselleştirilemediğini, bu yüzden erişim düzeyleri arasında farklılaşmaların olduğunu söyleyebiliriz.

Üzerinde durulması gereken bir diğer kavram “cumhuriyet” tir. Derslerde en çok adı geçen ve üzerinde durulan kavramlardan biri olmasına rağmen erişim düzeyi olarak çoğunlukla alt sıralarda kalmıştır. “Cumhuriyet” kavramı en yüksek erişim düzeyi olarak 12. sırada karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra ise, 27,29 ve 35. sırada görüyoruz. Hepimizin duyduğu, kullandığı bir kelimedir. Ancak duymanın yeterli olmadığını, kavramın öğrenci tarafından tam anlamıyla öznel bilgi haline getirilmesi gerektiğini anlıyoruz.

Tabloyu incelediğimizde, dikkatimizi çeken kavramlardan biri “kentleşme” dir. Özellikle sanayinin gelişmesi sonucu nüfusun büyük şehirlerde toplanması ve şehir alanlarının genişlemesi sürecini ifade eder. En yüksek erişim düzeyinde 33. sırada yer almaktadır. Daha sonra ise, 34,35 ve en düşük 37. sırada karşımıza çıkıyor. “Kentleşme” kavramından beklenen başarı sağlanamamıştır. Öğrenciler bu kavramı tanımlamakta zorluk çektikleri için başarı düzeyi alt sıralarda kalmıştır. Bu durumda kentleşme kavramının üzerinde daha özenli durulması gerekmektedir.

Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünebilme veya davranma durumunu ifade eden kavram “özgürlük” tür. Bu kavram öğrenciler tarafından, en yüksek erişim düzeyi olarak 3. sırada görüyoruz. Diğer okullarda ise 6, 9, 10, 11 ve en düşük 14. sırada yer almaktadır. Elde edilen verilerden öğrencilerin bu kavramı tanımlamakta zorlanmadıklarını söyleyebiliriz. Erişim düzeyinin yüksek olduğu kavramlardandır. Ancak anlama düzeylerinde farklılaşmalar görülmektedir.

Ele alacağımız diğer bir kavram “reform”dur. Düzeni iyileştirmek için yapılan değişiklikler “reform” kavramını ifade eder. Öğrencilerin “reform” kavramını yanıtlar arasından seçmekte zorlandığını anlıyoruz. Daha üst sıralarda görmek istediğimiz bu kavram en yüksek, 36. sırada görüyoruz. Ardından, 38. ve en düşük 40. sırada yer almaktadır. Bulgularımız doğrultusunda öğrencilerin “reform” kavramını anlayamadıklarını bu yüzden erişim düzeyinin düşük olduğu sıralamalarda yer aldığını söyleyebiliriz.

Bireyin kendi yaşantısında farkında olması gereken en önemli özelliği “sorumluluk” kavramıyla ifade edebiliriz. Öğrencilerin birey olarak yaşamının her evresinde karşısına çıkmaktadır. İşte bu yüzden kazandırılması öncelik gerektirmektedir. “Sorumluluk” kavramı 4. sırada en yüksek erişim düzeyine sahip olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer okullarda ise, 11, 12, 13 ve en düşük 16. sırada görüyoruz. Genel olarak baktığımızda erişim düzeyi istenen düzeydedir. Öğrencilerin “sorumluluk” kavramını kazandığını söyleyebiliriz.

Beşinci Alt Problem: Araştırmanın dördüncü alt problemi; “ Erişi düzeyi yüksek olan kavramlarda okullar arası benzerlik var mı?” şeklindedir. Sosyal Bilgiler Kavramlarına Erişi Düzeyini Belirleme Ölçeğine öğrencilerin verdiği yanıtlar doğrultusunda en yüksek erişiyeye sahip ilk on kavram okullar bazında sıralanmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo-4.5: Ali Rıza Çevik İ.Ö.O İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Ali Rıza Çevik İ.Ö.O	
	Kavram	%
1	Meslek	97,05
2	Aile	96,32
3	İsraf	96,32
4	Sorumluluk	89,70
5	Empati	89,70
6	Bütçe	88,97
7	Nüfus	88,97
8	Göç	88,23
9	Dayanışma	85,29
10	Özgürlük	83,08

Tablo-4.5’in incelenmesinden görüleceği üzere Ali Rıza Çevik ilköğretim okulu en üst düzeyde meslek kavramını öğrenmiştir (%97,05). Daha sonra sırayla “aile, israf, sorumluluk, empati, bütçe, nüfus, göç ve dayanışma” kavramları gelmektedir.10. sırada ise “özgürlük” kavramının genel erişiyeye %83,03 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-4.6: Şehitler İ.Ö.O. İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Şehitler İ.Ö.O.	
	Kavram	%
1	Meslek	94,44
2	Yurttaşlık	94,44
3	Aile	91,26
4	Sorumluluk	88,09
5	Laiklik	88,09
6	Anayasa	86,5
7	İletişim	85,71
8	İsraf	84,92
9	Bütçe	84,12
10	Nüfus	80,95

Şehitler ilköğretim okuluna ait verilerin olduğu Tablo-4.6'yı incelediğimiz zaman Ali Rıza Çevik ilköğretim okulunda olduğu gibi ilk sırada “meslek” kavramı (%94,44) yer almaktadır. Ardından sırasıyla “yurttaşlık, aile, sorumluluk, laiklik, anayasa, iletişim, israf ve bütçe” kavramlarının geldiğini görüyoruz. Erişi düzeyi en yüksek olan kavramlar arasında son sırada %80,95 öğrenme düzeyi ile “nüfus” kavramı yer almaktadır.

Tablo-4.7: Murat Germen İ.Ö.O İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Murat Germen İ.Ö.O.	
	Kavram	%
1	İsraf	90
2	Meslek	88
3	Aile	88
4	Nüfus	88
5	Yurttaşlık	84
6	Afet	83
7	Empati	81
8	Kamuoyu	81
9	Bütçe	80
10	Dayanışma	80

Tablo-4.7’de Murat Germen ilköğretim okuluna ait verilere baktığımızda en yüksek erişim düzeyine sahip kavramın %90 öğrenme düzeyi ile “israf” kavramı olduğunu görüyoruz. “İsraf” kavramından sonra ise “meslek, aile, nüfus, yurttaşlık, afet, empati, kamuoyu ve bütçe” kavramı yer almaktadır. Son sırada ise %80 öğrenme düzeyi ile “dayanışma” kavramı bulunmaktadır.

Tablo-4.8: İstiklal İ.Ö.O İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	İstiklal İ.Ö.O	
	Kavram	%
1	Nüfus	91,17
2	Empati	91,17
3	Özgürlük	91,17
4	Aile	88,23
5	İsraf	88,23
6	Meslek	88,23
7	Dayanışma	82,35
8	Afet	79,41
9	Bütçe	79,41
10	Yurttaşlık	79,41

İstiklal ilköğretim okuluna ait tabloya baktığımızda en yüksek erişim düzeyine sahip kavramın “nüfus” (%91,17) olduğunu söyleyebiliriz. Tablodan da görüleceği üzere “nüfus” kavramını sırasıyla “empati, özgürlük, aile, israf, meslek, dayanışma, afet ve bütçe” kavramları gelmektedir. 10. Sırada “yurttaşlık” kavramı %79,41 genel öğrenme düzeyi ile yer almaktadır.

Tablo-4.9: Milli Birlik İ.Ö.O İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Milli Birlik İ.Ö.O	
	Kavram	%
1	Nüfus	81,81
2	Meslek	78,78
3	Empati	78,78
4	Dayanışma	78,78
5	Aile	75,75
6	Bölge	75,75
7	Yurttaşlık	75,75
8	İsraf	75,75
9	Özgürlük	75,75
10	Gelenek	75,75

Milli Birlik ilköğretim okuluna ait tablo-4.9’u incelediğimizde en yüksek erişim düzeyine sahip kavramın %81,81 öğrenme düzeyi ile “nüfus” kavramı olduğunu görüyoruz. Ardından “meslek, empati, dayanışma, aile, bölge, yurttaşlık, israf ve özgürlük” kavramları yer almaktadır. 10. Sırada ise %75,75 genel erişim düzeyi ile “gelenek” kavramı yer almaktadır.

Tablo-4.10: Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O	
	Kavram	%
1	Nüfus	86,36
2	Meslek	80,9
3	Yurttaşlık	80,9
4	İsraf	78,18
5	Aile	77,27
6	Özgürlük	70,9
7	Empati	67,27
8	Savaş	69,09
9	Dayanışma	64,54
10	Bütçe	62,72

Tablo-4.10’u incelediğimizde, Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulunda en yüksek erişim düzeyine sahip kavramın “nüfus” (%86,36) olduğunu görüyoruz. Daha sonra sırasıyla “meslek, yurttaşlık, israf, aile, özgürlük, empati, savaş ve dayanışma” kavramları gelmektedir. Son sırada ise %62,72 öğrenme düzeyi ile “bütçe” kavramı yer almaktadır.

Okullar bazında sıralanan cevapların ilk onunu incelediğimiz zaman dikkatimizi çeken bazı noktalar vardır. Öncelikle öğrencilerin en yüksek düzeyde erişime ulaştıkları kavramlardır. Bu kavramlardan ilk sıralarda yer alan “meslek” kavramı bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı; bilgi, eğitim gerektiren etkinliği ifade eder. Bu kavram karşımıza erişim düzeyi olarak ilk sırada karşımıza çıkıyor, en düşük erişim düzeyinde ise 6. sıradadır. Bu da gösteriyor ki öğrenciler “meslek” kavramına ait bilgiye sahiptirler. Ve erişim düzeyleri bakımından okullar arasında benzerlik olduğunu söyleyebiliriz.

Üzerinde durulması gereken bir diğer kavram gereksiz yere para, zaman, emek vb. harcama durumunu ifade eden “israf” kavramıdır. En yüksek düzeyde birinci sırada görüyoruz. Daha sonra ise, 3, 4, 5 ve en düşük erişim düzeyi olarak 8. sırada karşımıza çıkıyor. Bu veriler okullar arasında benzerliğin olmadığını gösterir. Aynı zamanda da bu sıralamalar öğrencilerin “israf” kavramını seçenekler arasından kolaylıkla buldukları ve bu kavramı içselleştirdiklerinin kanıtıdır.

Erişim düzeyi yüksek olan kavramlardan biri de, yeryüzünde, sınırları belli geniş ya da küçük bir bölgede insanların toplam sayısının karşılığı olan “nüfus” kavramıdır. Araştırmada yer alan altı okulun üçünde birinci sıradadır. Diğer okullarda ise, 4, 7 ve en düşük erişim düzeyi olarak 10. sıradadır. “Nüfus” kavramının kazanımı açısından diğer kavramlara göre okullar arasında benzerlik kısmen vardır diyebiliriz.

Öğrencilerin yaşama dair, ilk eğitimlerini aldıkları ve birey olma özelliğini kazandıkları ilk kurum “aile” dir. Eğitimin önemli bir kanadı olan “aile”, öğrenciler tarafından en iyi erişim düzeyine sahip kavramların başında gelir. Tabloyu incelediğimizde, en yüksek düzeyde 2. sırada karşımıza çıkmaktadır. Diğer okullarda ise, 2, 3 ve en düşük düzeyde 5. sırada görüyoruz. Okulların erişim düzeyleri birbirine yakındır bu da okullar arasında benzerlik olduğunu gösterir.

Buraya kadar incelemiş olduğumuz kavramlar okullar bazında öğrencilerin en yüksek düzeyde başarı gösterdiği ilk on sıralamasında yer alan kavramlardır. Erişi düzeyi yüksek olan kavramlara baktığımızda, öğrencilerin günlük hayatta karşılaştığı ve sık sık kullandığı kelimeler olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda erişim düzeyleri bakımından okulların benzerlik göstermesinin kanıtıdır.

Altıncı Alt Problem: Araştırmanın altıncı alt problemi; “Erişim düzeyi düşük olan kavramlarda okullar arası benzerlik var mı?” şeklindedir. Sosyal Bilgiler Kavramlarına Erişim Düzeyini Belirleme Ölçeğine öğrencilerin verdiği yanıtlar doğrultusunda en düşük erişim düzeyine sahip on kavram okullar bazında sıralanmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Veriler doğrultusunda son on kavram açısından okullar bazında benzerlik gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo-4.11: Ali Rıza Çevik İ.Ö.O Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Ali Rıza Çevik İ.Ö.O	
	Kavram	%
31	Girişimcilik	62,5
32	İklim	61,76
33	Varsayım	61,02
34	Kültür	55,14
35	Kentleşme	55,14
36	Çevre kirliliği	54,41
37	Devlet	36,76
38	Reform	29,41
39	Egemenlik	29,41
40	Kimlik	22,05

Tablo-4.11’in incelenmesinden görüleceği üzere Ali Rıza Çevik ilköğretim okulunda “kimlik” kavramı erişim düzeyi bakımından en son sırada yer almaktadır (%22,05). Daha sonra ise “egemenlik, reform, devlet, çevre kirliliği, kentleşme, kültür, varsayım, iklim ve girişimcilik” kavramlarının geldiğini görüyoruz.

Tablo-4.12:Şehitler İ.Ö.O. Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Şehitler İ.Ö.O.	
	Kavram	%
31	Bölge	61,9
32	İklim	61,11
33	İhracat	61,11
34	Kültür	56,34
35	Varsayım	54,76
36	Reform	53,17
37	Kentleşme	44,44
38	Devlet	40,47
39	Kimlik	30,95
40	Egemenlik	30,15

Şehitler İlköğretim okuluna ait verilerin yer aldığı tablo-4.12’yi incelediğimizde %30,15 öğrenme düzeyi ile “egemenlik” kavramı en son sıradadır. Ardından “kimlik, devlet, kentleşme, reform, varsayım, kültür, ihracat, iklim ve bölge” kavramları yer almaktadır.

Tablo-4.13: Murat Germen İ.Ö.O Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Murat Germen İ.Ö.O.	
	Kavram	%
31	Doğal kaynak	60
32	Girişimcilik	55
33	İklim	51
34	Çevre kirliliği	46
35	Cumhuriyet	46
36	Reform	44
37	Kentleşme	39
38	Devlet	35
39	Egemenlik	23
40	Kimlik	15

Tablo-4.13'ü incelediğimizde Murat Germen ilköğretim okulunda en düşük erişim düzeyine sahip kavramların sıralanması sonucunda “kimlik” kavramı %15 öğrenme düzeyi ile son sıradadır. Daha sonra sırasıyla “egemenlik, devlet, kentleşme, reform, cumhuriyet, çevre kirliliği, iklim, girişimcilik ve doğal kaynak” kavramının geldiğini söyleyebiliriz.

Tablo-4.14: İstiklal İ.Ö.O Son 10 Kavram

Başarı Sırası	İstiklal İ.Ö.O	
	Kavram	%
31	Devlet	47,05
32	Çevre kirliliği	47,05
33	Millet	44,11
34	Kentleşme	44,11
35	Kamuoyu	44,11
36	Varsayım	41,17
37	İhracat	41,17
38	Reform	38,23
39	Kimlik	23,52
40	Egemenlik	20,58

İstiklal ilköğretim okuluna ait verilerin yer aldığı Tablo-4.14'ü incelediğimizde görüleceği üzere “egemenlik” kavramı erişim düzeyi bakımından %20,58 öğrenme düzeyi ile son sırada bulunmaktadır. “Egemenlik” kavramını sırasıyla “kimlik, ihracat, varsayım, kamuoyu, kentleşme, millet, çevre kirliliği ve devlet” kavramları takip etmektedir.

Tablo-4.15: Milli Birlik İ.Ö.O Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Milli Birlik İ.Ö.O	
	Kavram	%
31	Üretim	42,42
32	Laiklik	39,39
33	İhracat	39,39
34	Keşif	36,36
35	Cumhuriyet	36,36
36	Kimlik	33,33
37	Kentleşme	33,33
38	Reform	30,30
39	Egemenlik	30,30
40	İklim	24,24

Tablo 4.15’i incelediğimizde görüleceği üzere Milli Birlik ilköğretim okulu “iklim” kavramını en düşük düzeyde öğrenmiştir (%24,24). Daha sonra sırasıyla “egemenlik, reform, kentleşme, kimlik, cumhuriyet, keşif, ihracat, laiklik ve üretim” kavramları gelmektedir.

Tablo-4.16: Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O. Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Vicdan Karaosmanoğlu İ.Ö.O.	
	Kavram	%
31	Girişimcilik	42,72
32	Kültür	41,81
33	Kentleşme	39,09
34	İklim	38,18
35	Çevre kirliliği	37,27
36	Varsayım	30
37	Egemenlik	28,18
38	Kimlik	23,63
39	Devlet	20,9
40	Reform	14,54

Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okuluna ait verilerin sıralandığı Tablo-4.16 incelendiğinde “reform” kavramının %14,54 öğrenme düzeyi ile en son sırada yer aldığını görmekteyiz. En düşük erişi düzeyine sahip son 10 kavram sıralamasında “reform” kavramını sırasıyla “devlet, kimlik, egemenlik, varsayım, çevre kirliliği, iklim, kentleşme, kültür ve girişimcilik” kavramı izlemektedir.

Okullara ait veriler toplu olarak incelendiğinde en düşük erişi düzeyine sahip kavramlardan ilki “kimlik” tir. Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütününi ifade eder. Öğrencilerin bu kavramı tanımlamakta zorlandığını söyleyebiliriz. Çünkü 36, 38, 39 ve 40. sıralarda görüyoruz. Erişi düzeyi bakımından okullar arasında benzerlik olduğunu söyleyebiliriz.

Üzerinde durulması gereken bir diğer kavram, milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsini içeren “devlet” kavramıdır. Tabloda yer alan sıralamaları incelediğimizde, 37, 39 ve 40. sıralarda yer almaktadır. Erişi düzeyi bakımından okullar benzerlik göstermektedir. Ancak öğrencilerin “devlet” kavramına dair yeterli bilgi düzeyinin çok altında kaldıklarını anlıyoruz.

Erişi düzeyi olarak son onda yer alan diğer bir kavram “kentleşme” dir. Özellikle sanayinin gelişmesi sonucu nüfusun büyük şehirlerde toplanması ve şehir alanlarının genişlemesi sürecini ifade etmektedir. Öğrencilerin bu kavrama ait soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda hazırlanan tablomuza baktığımızda kentleşme, en iyi 33. Sırada Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulunda görölüyor. Diğer okullarda ise, 34, 35 ve en düşük 37. sırada yer alıyor. “Kentleşme” kavramında erişi düzeyi bakımından okullar arası benzerlik olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca sıralamadaki yerinden de anlaşılacağı gibi öğrenciler “kentleşme” kavramına ait bilgiye istenilen düzeyde sahip değiller.

“Reform” dikkatimizi çeken kavramlardan biridir. Verileri incelediğimiz zaman Şehitler ve Murat Germen ilköğretim okullarında en yüksek erişi düzeyi olarak 36. sırada yer almaktadır. Diğer ilköğretim okullarında ise 38 ve 40. sırada olduğunu görüyoruz. Sıralamalara baktığımızda okullar arası bir benzerlik olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü okullar birbirine yakın sıralamalarda yer almıştır.

Sosyal Bilgiler Programında öğrencilere kazandırılması istenilen kavramlardan biri de “egemenlik” tir. Öğrencilerin erişim düzeyi olarak en düşük sıralamalarda kaldığı kavramlardan biridir. En yüksek 37. sırada Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okulunda yer almaktadır. Diğer okullarda ise, 39 ve 40. sıralarda görüyoruz. Bu da gösteriyor ki erişim düzeyi bakımından okullar benzerlik göstermektedir. Ancak “egemenlik” kavramında öğrenciler beklenen başarıyı gösterememiştir.

Şimdiye kadar incelediğimiz kavramlar öğrencilerin okullar bazında en düşük erişime sahip olduğu son onda yer alan kavramlardır. Kavramların erişim yüzdeleri ve sıralamalarına baktığımızda okullar arasında büyük oranda benzerlik vardır. Bu da öğrencilerin bu kavramları seçenekler arasından seçmekte zorlandığının ve bu kavramların öğrencilerin büyük çoğunluğuna istenilen düzeyde kazandırılmadığının kanıtıdır.

Yedinci Alt Problem: Araştırmanın yedinci alt problemi; “Başarı düzeyi yüksek kavramların ünite etkinliklerinde kullanılma sıklığı nedir?” şeklindedir. Sosyal Bilgiler kavramlarının erişim düzeyini belirleme ölçeği ile elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin en yüksek erişim düzeyine sahip kavramlar; okulların tamamından elde edilen verilerin bir araya getirilip frekans (f) ve yüzde (%) tablosu şeklinde sunulmuştur. Bu noktadan hareketle genel olarak hangi kavramlarda başarı düzeyinin yüksek olduğunu inceleyebiliriz. Başarı düzeyinin yüksek olduğu kavramların ünite etkinliklerinde kullanılma sıklığı 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programı incelenerek sunulacaktır.

Tablo-4.17:Toplam Kavram Başarı Sıralaması

OKULLARIN TOPLAMI(N: 539 kişi)				
KAVRAMLAR	KAVRAMI DOĞRU ANLAMA		KAVRAMI DOĞRU ANLAMAMA	
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Frekans(f)	Yüzde(%)
Meslek	484	89,79	55	10,21
Aile	474	87,94	65	12,06
İsraf	469	87,01	70	12,99
Nüfus	464	86,08	75	13,92
Yurttaşlık	449	83,3	90	16,7
Empati	435	80,7	104	19,3
Bütçe	427	79,22	112	20,78
Özgürlük	425	78,84	114	21,16
Sorumluluk	423	78,47	116	21,53
Dayanışma	419	77,23	120	22,77
Göç	401	74,39	138	25,61
Savaş	389	72,17	150	27,83
Anayasa	387	71,79	152	28,21
Laiklik	386	71,61	153	28,39
İletişim	381	70,68	158	29,32
Afet	380	70,5	159	29,5
Gelenek	374	69,38	165	30,62
Görüş	373	69,2	166	30,8
Üretim	371	68,83	168	31,17
Kamuoyu	367	68,08	172	31,92
Ticaret	365	67,71	174	32,29
Doğal kaynak	359	66,6	180	33,4
Bilim	353	65,49	186	34,51
Bağımsızlık	349	64,74	190	35,26
Keşif	347	64,19	193	35,81
Bölge	342	63,45	197	36,55
Millet	322	59,74	217	40,26
Cumhuriyet	319	59,18	220	40,82
İhracat	309	57,32	230	42,68
Girişimcilik	304	56,4	235	43,6
Kültür	297	55,1	247	44,9
Varsayım	279	51,76	260	48,24
İklim	279	51,76	260	48,24
Çevre kirliliği	274	50,83	265	49,17
Kentleşme	239	44,34	300	55,66
Yatırım	199	36,92	340	63,08
Devlet	191	35,43	348	64,57
Reform	190	35,25	349	64,75
Egemenlik	149	27,64	390	72,36
Kimlik	129	23,93	410	76,07

Tablo 4.4 incelendiğinde, başarı düzeyi yüksek olan kavramlar; “meslek (89,79), aile (87,94), israf (87,01), nüfus (86,08), yurttaşlık (83,03), empati (80,7) bütçe (79,22), özgürlük(78,84), sorumluk(78,47), dayanışma(77,23), göç(74,39), savaş(72,17), anayasa(71,79), laiklik(71,61), iletişim(70,68), afet(70,5)” şeklinde sıralanmıştır. Katılan 539 öğrencinin Sosyal Bilgiler kavramlarının erişimi düzeyini belirleme ölçeğindeki sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda elde ettiğimiz bu verilerle başarı düzeyi yüksek olan kavramların 6. ve 7. sınıf ilköğretim Sosyal Bilgiler Programında kullanılma sıklığı incelenmiştir.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Başarı Düzeyi Yüksek Kavramların Yer aldığı Etkinlikler ve Kullanılma Sıklıkları

Birey ve toplum öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesini incelediğimizde;

- “Olgu mu, Görüş mü?” etkinliği ile metin karşılaştırma yoluyla veya aynı metinden yararlanarak hangi ifadelerin olgu, hangilerinin görüş olduğu tartışılmıştır. Bu etkinlik ile olgu ve görüş kavramları kazandırılmak istenmiştir. “Görüş” kavramının öğrencilerdeki erişimi düzeyi ise %69,2 olarak tespit edilmiştir. İstenilen başarı düzeyinin %0,8 uzağında kalmıştır.

Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sınıf Sosyal Bilgiler Programında “Ülkemizin Kaynakları” ünitesini incelediğimizde;

-“Ülkemizi Geliştirelim” etkinliği ile Türkiye’nin sahip olduğu madenler ve ürünler ile turistik yerler harita üzerinde gösterilerek verilen grafiklerle ülke ekonomisindeki yeri tartışılmıştır. “Yatırım Projeleri” etkinliği ile ise, ülkemizin kaynakları göz önünde bulundurularak ürün, fabrika vb. yatırım yerleri öğrenciler tarafından belirlenmiştir. “Doğal Kaynaklarımız Bize Emanet” etkinliği ile öğrencilerle doğal kaynakların bilinçli kullanımına ilişkin projeler tasarlanmıştır. Bu konuyla kazandırılması hedeflenen kavram olan “israf” ise öğrencilerin %87,01’i tarafından doğru cevaplanarak en yüksek başarı düzeyine sahip kavramlardandır. Etkinliklerde kullanılma sıklığı da bunun bir kanıtıdır.

-“Mesleğimi Seçerken” ve “Nitelikli İnsan Gücü” etkinlikleri ile mesleğin gerektirdiği eğitim, ilgi, yetenek ve mesleğin özellikleri üzerinde durulmuş ve “İlgilerimiz” etkinliği ile öğrencilerin severek yaptığı işlerden yola çıkararak kişisel özelliklerinin farkına varmasına yardımcı olacak bir test uygulanmıştır. Ayrıca nitelikli insan gücünün ülkeye katkılarını tartışmışlardır. Bu iki etkinlik ile öğrencilerin önce kendi ilgileri üzerine yoğunlaşmaları ardından meslek ve kariyer bilinci oluşturmaya çalışılmıştır. “Meslek” kavramı öğrencilerin %89,79’u tarafından doğru cevaplanmış ve en yüksek başarıya sahip kavramdır. Etkinliklerin kavram meslek kavramını kazandırma açısından amacına ulaştığını söyleyebiliriz.

Küresel Bağlantılar öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Ülkemiz ve Dünya” ünitesini incelediğimizde;

- “Dünyamızı Tanıyoruz” etkinliği ile Dünya haritası üzerine dünyadaki nüfus ve ekonomik faaliyetlerle ilgili araştırma verileri yerleştirilerek dağılışı etkileyen faktörler belirlenir faktörler üzerinde durulmuştur. Ayrıca nüfus ve ekonomik faaliyetler arasında ilişki kurlmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Başarı düzeyi yüksek olan kavramlardan “nüfus”, öğrencilerin %86,08 tarafından doğru cevaplanmışdır. “Nüfus” kavramının etkinliklerde geçmesi kavramın erişi düzeyini destekler niteliktedir.

Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Demokrasinin Serüveni” ünitesini incelediğimizde;

-“Demokrasinin Tarihçesi” etkinliği ile öğrenciler monarşi, oligarşi, teokrazi ve cumhuriyet gibi yönetim şekillerini değerlendirirler.

- “Bırakın Konuşayım!” etkinliği ile ise özgürlüğün tanımı, düşünce ve ifade özgürlüğünü anlatan gazete yazısı hazırlarlar. Ünite içerisinde yer alan bu iki etkinliğin kazandırmayı amaçladığı “özgürlük” kavramı, %78,84’ü tarafından doğru cevaplanmışdır. Tema içerisinde geçen iki etkinliğinde istenilen başarı düzeyinin yakalanmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Başarı Düzeyi Yüksek Kavramların Yer aldığı Etkinlikler ve Kullanılma Sıklıkları

Birey ve toplum öğrenme alanı içerisinde, 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesini incelediğimizde;

- “Etkili Dinleme” etkinliğinde öğrenciler, iletişim sürecinde dinlemenin önemi ve etkili dinlemenin önemi üzerinde durmuşlardır.

- “İletişim Engelleri” etkinliğinde ise Hacivat ve Karagöz’ün çatışması incelenerek, iletişim engeli oluşturan davranışlar ve tutumlar incelenmiştir. Böylece insanlar arasındaki olumlu ilişkilerle iletişimin önemini kavramışlardır.

- “Anlaşmazlığa Düşünce Ben Ne Yapıyorum?” etkinliğinde ise öğrenciler kendi iletişim şekillerini değerlendirme fırsatı bularak empati kurmaya dikkat çekilmiştir. Bu etkinlikler kapsamında kazandırılması hedeflenen “iletişim” kavramı öğrencilerin %70,68’i tarafından kazanılmıştır. “Empati” kavramı ise, öğrencilerin %80,7’si tarafından kazanılmıştır. Bu verilerden yola çıkarak öğrencilerim “iletişim ve empati” kavramlarını kazanma düzeylerinin yüksek olduğu yorumunda bulunabiliriz. Etkinlikleri incelediğimizde ise, “iletişim” kavramına sıkça yer verildiğini anlıyoruz

- “Kitle İletişim Özgürlüğü” ve “Gizlilik Kareleri” etkinlikleri ile kitle iletişim özgürlüğü ve düşünceyi açıklama özgürlüğü, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı maddeleri anayasa maddeleri dikkate alınarak incelenmiştir. Bu etkinlikler çerçevesinde, kazandırılması gereken kavramlardan “özgürlük” kavramı öğrencilerin %78,84’ü tarafından kazanılmıştır. Bu etkinliklerin kavramın kazandırılmasına yardımcı olduğu ve elde edilen yüzdenin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Etkinliklerde yer verilmesi ve “özgürlük” kavramının üzerinde öğrencilerin düşünmesini sağlaması nedeniyle erişim düzeyini destekler niteliktedir.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı içerisinde, 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Ülkemizde Nüfus ” ünitesini incelediğimizde;

- “Nerelerde Yaşıyoruz?” ve “Ülkemizde Bir Gezi” etkinliği ile nüfus dağılımını gösteren haritalar ve fotoğraflar incelenmiştir. Nüfus özellikleri içinde nüfus artışı, okuryazarlık

oranı, çalışan nüfusun oranı, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, kır- kent nüfusu ve bunların cinsiyete göre dağılımı işlenmiştir.

- “Nüfus Sayımı Yapalım” ve “Nüfusu İnceleyelim” etkinliklerinde nüfus sayımlarının yapılması ve değerlendirilmesine yönelik bir proje hazırlanır ardında nüfus grafik ve tablolarından yararlanarak ülke nüfusumuz hakkında veriler elde edilir.

- “Yârim İstanbul’u Mesken mi tuttun?” ve “Göçmen Olan Kuşlar mı?” etkinlikleri ile “göç” kavramı ve bir göç konusunu ele alan bir türkü ve hikâyeden yola çıkarak çıkarımlarda bulunurlar.

-“Doğduğumuz Yerden Doyduğumuz Yere” etkinliğinde ise; öğrenciler sözlü tarih çalışması yaparak geçmişten günümüze göçün neden ve sonuçlarını ortaya koyarak, sorgularlar. Bütün bu etkinlikler sonucunda “nüfus” kavramı öğrencilerin %86,08’i tarafından kazanılmıştır. “Göç” kavramı ise, öğrencilerin % 74,39’u tarafından kazanılmıştır. Bu verileri kavramların erişim düzeyinin yüksek olduğunu şeklinde yorumlayabiliriz. Bütün bu etkinliklerini incelediğimiz zaman “göç” kavramının birçok etkinlikte işlendiğini görüyoruz.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı içerisinde, 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesini incelediğimizde;

- “Gelin Meslek Seçelim” ve “Son Kararın mı?” etkinlikleri ile öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek seçerler. Ancak bu seçimi yaparken nelere dikkat etmeleri gerektiğini derinlemesine incelerler. Bu etkinliklerle beraber “meslek” kavramının erişim düzeyi %89,79 olarak tespit edilmiştir. Erişim düzey en yüksek kavram “meslek”tir. Tema içerisinde iki etkinlikte de “meslek” kavramına yer verilmesi yüksek erişim düzeyini açıklamaktadır.

Kültür ve Miras öğrenme alanı içerisinde 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Türk Tarihine Yolculuk” ünitesini incelediğimizde;

-“Haçlı Seferleri” etkinliği ile Haçlı Seferlerine katılan bir şövalyenin dönüş yolculuğu ile ilgili bir hikâye yazılmıştır.

-“Yelkenler Fora” etkinliğinde, Osmanlı donanmasının denizlerdeki mücadelesi üzerinde durulmuştur. Bu iki etkinlik ile öğrenciler, Osmanlı Devleti’nin fetih ve

mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirirler. Bu etkinlikler doğrultusunda "savaş" kavramı öğrencilerin %72,14'ü tarafından kazanılmıştır. Erişi düzeyinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bu kavramın kazanım düzeyi teme içerisindeki etkinlikler ile desteklenmiştir.

Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı içerisinde 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında "Yaşayan Demokrasi" ünitesini incelediğimizde;

-“Kurultaydan Büyük Millet Meclisi'ne” etkinliği ile öğrenciler, tarihsel süreç içerisinde yönetim şekilleri ve değişimini incelerler.

-“Yasalar Gerekli mi?” etkinliği ile ise, toplum içinde yasaların gerekliliğine dair beyin fırtınası yaparlar.

-“Cumhuriyetin Nitelikleri” etkinliği ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri incelenir. Bu etkinlikler doğrultusunda "anayasa" kavramının erişim düzeyi %71,79 olarak tespit edilmiştir. Etkinliklerle sık bir şekilde geçtiğini söyleyebiliriz.

Küresel Bağlantılar öğrenme alanı içerisinde 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında "Ülkeler Arası Bağlantılar" ünitesini incelediğimizde;

-“Balkan Bunalımı Simülasyonu” ve “I. Dünya Savaşı” etkinlikleri ile Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı ve nedenleri üzerinde değerlendirme yaparlar.

- “Çanakkale Geçilmez” etkinliği ile I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesinin önemi ve Mustafa Kemal'in başarıları üzerinde inceleme yaparlar. Bu etkinlikler ile "savaş" kavramına erişim düzeyi %72,17 bulunmuştur. Erişim düzeyinin yüksek olduğu şeklinde yorumlayabiliriz. Ayrıca "savaş" kavramının kazanılmasına hizmet eden etkinliklere de yer verilmiştir.

Sekizinci Alt Problem: Araştırmanın sekizinci alt problemi; “Başarı düzeyi düşük kavramların ünite etkinliklerinde kullanılma sıklığı nedir?” şeklindedir.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Başarı Düzeyi Düşük Kavramların Yer aldığı Etkinlikler ve Kullanılma Sıklıkları

Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Demokrasinin Serüveni” ünitesini incelediğimizde;

-“Demokrasinin Tarihçesi” etkinliği ile öğrenciler monarşi, oligarşi, teokrasi ve cumhuriyet gibi yönetim şekillerini değerlendirirler. Ünite içerisinde yer alan bu etkinliğin kazandırmayı amaçladığı “cumhuriyet” kavramı öğrencilerin %59,18’i tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Etkinliklerde yer verilmesine rağmen kavrama ait erişim düzeyi istenilen düzeyde değildir.

İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Yeryüzünde Yaşam” ünitesini incelediğimizde;

-Öğrenciler “Çöl ve Kutup Arasında” ve “Ne Yiyor, Nasıl Giyiniyorlar?” etkinlikleri ile Dünya’da görülen farklı iklim tiplerini fark ederler ve bu farklılıkların insanın günlük hayatını nasıl etkilediğini incelerler.

- “Ülkemizden Yedi Renk” etkinliği ile Türkiye’de görülen iklim tipleri hakkında çıkarımda bulunurlar. Sosyal Bilgiler Kavramlarının Erişim Düzeyini Belirleme Ölçeğinde bu etkinliklerde kazandırılması hedeflenen, “iklim” kavramı öğrencilerin %21,76’sı tarafından doğru cevaplanmıştır. Programda etkinliklerde sık sık geçmesine rağmen “iklim” kavramı öğrenciler tarafından kazanılmamıştır.

Kültür ve Miras öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “İpek Yolunda Türkler” ünitesini incelediğimizde;

-“Geçmişin İzleri” etkinliği ile düğün, nevruz kutlamaları ve bayramları kültürel öğeler olan din, dil, müzik edebiyat ile ilişkisini inceler.

- “Kilim” etkinliğinde ise görsel ve yazılı materyaller ile geleneksel Türk sanatlarını incelerler. Bu etkinlikler ile kazandırılması amaçlanan “kültür” kavramı öğrencilerin %55,1’i tarafından kazanılırken “gelenek” kavramı ise, %69,38’i tarafından kazanıldığı görülmektedir. Bu iki kavrama ait etkinliklerin programda geçtiğini görüyoruz. Ancak öğrenciler “kültür” ve “gelenek” kavramlarını tanımlamakta zorluk çekmiştir.

Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı içerisinde, 6 Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Ülkemizin Kaynaklar” ünitesini incelediğimizde;

-“Ülkemizi Geliştirelim” etkinliği ile Türkiye’nin sahip olduğu madenler ve ürünler ile turistik yerler harita üzerinde gösterilerek verilen grafiklerle ülke ekonomisindeki yeri tartışılmıştır.

- “Yatırım Projeleri” etkinliği ile ise, ülkemizin kaynakları göz önünde bulundurularak ürün, fabrika vb. yatırım yerleri öğrenciler tarafından belirlenmiştir.

- “Kâğıda Adanmış Bir Ömür” Mehmet Ali Kâğıtçının yaşam öyküsünü inceleyip çıkarımlarda bulunmuşlardır.

-“Doğal Kaynaklarımız Bize Emanet” etkinliği ile öğrencilerle doğal kaynakların bilinçli kullanımına ilişkin projeler tasarlanmıştır. Bütün bu etkinlikler ile doğal kaynaklar üzerinde öğrencilerin düşünmesi ve fikir üretmeleri üzerinde çokça durulmuştur. “Doğal kaynak” kavramı öğrencilerin %66,6’sı tarafından doğru cevaplanmıştır. Bu kadar yoğun bir şekilde etkinliklerde işlenen bir kavramın erişim düzeyinin de yüksek olması gerekmektedir. Ancak “doğal kaynak” kavramıyla ilgili çok sayıda etkinlik olsa da erişim düzeyi düşük kavramlar arasında yer almaktadır.

Küresel Bağlantılar öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Ülkemiz ve Dünya” ünitesini incelediğimizde;

- Ülkemiz ve Dünya Ünitesindeki bir diğer etkinlik ise; “İhracat Yapıyoruz” etkinliği ile bir ülkenin kaynakları ve ihtiyaçları ile Türkiye’nin kaynaklarını göz önünde bulundurarak o ülkeye ürün satmak için proje hazırlamaları istenmiştir. Bu etkinlik ile ülke kaynakları ve ekonomik ilişkilerin kavranması amaçlanmıştır. Kazandırılması hedeflenen kavram “ihracat” öğrencilerin %57,32’si tarafından doğru cevaplanmıştır. Bu kavramla ilgili etkinlik olduğu halde erişim düzeyi düşük olduğunu görüyoruz.

- “Türk Cumhuriyetleri” etkinli ile Türk Cumhuriyetleri ile tarihî ve kültürel yakınlığımızın, kültürel ve ekonomik ilişkilerimize etkisi tartışılmıştır. “Birbirimizi Tanıyoruz” etkinliği ile ise; uluslararası festivaller, olimpiyatlar vb. konularla ilgili araştırma yapılarak bunların toplumlar arası etkileşimdeki rolüne örnekler verilmiştir. Böylece etkinlikler ile kültür ve kültürel ilişkiler üzerinde durulmuştur. “Kültür” kavramını öğrencilerin %55,1’i doğru cevaplamıştır. Daha önceki etkinlikler içerisinde de “kültür” kavramına yer verildiği halde istenilen düzeyde erişim yakalanamamıştır.

Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı içerisinde, 6.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Elektronik Yüzyıl” ünitesini incelediğimizde;

- “Kişisel Sosyal Bilimler” etkinliği ile öğrencilerin kendilerine ilişkin tanımlamalarından yararlanılarak, bu tanımlamaların sosyal bilimler ve onu oluşturan disiplin alanlarını kavrayacaklardır. Dolayısıyla bilim dalları ve onları besleyen diğer bilim kaynaklarını kavrayacaklardır. Etkinlikte yer verilmesine rağmen “bilim” kavramının erişim düzeyi %65,492 da kalmıştır.

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Başarı Düzeyi Düşük Kavramların Yer aldığı Etkinlikler ve Kullanılma Sıklıkları

Kültür ve Miras öğrenme alanı içerisinde 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Türk Tarihine Yolculuk” ünitesini incelediğimizde;

-“Seyyahların Gözüyle” etkinliği ile öğrenciler çeşitli seyahatnamelerden alınmış parçaları incelerler. Ve seyahatnamelerden yola çıkarak Türk kültürü hakkında çıkarımlarda bulunurlar. Bu etkinlikte geçen “kültür” kavramı öğrencilerin %55,1’i tarafından kazanılmıştır. Bulgular doğrultusunda “kültür” kavramının erişim düzeyinin düşük olduğunu söyleyebiliriz. İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında da birçok etkinlikte rastladığımız ve üzerinde durulan bir kavram olmasına rağmen yeterince anlamadığını görüyoruz.

Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı içerisinde 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Zaman İçinde Bilim ” ünitesini incelediğimizde;

- “Teknoloji Nasıl Doğdu?” etkinliği ile İlk Çağlardaki bazı önemli buluşları ele alırlar.
- “Bilginler ve Kâşifler” etkinliğinde senkronik zaman şeridi oluştururlar. Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı ve Sanayi İnkılabı üzerinde çalışırlar.
- “Bayrak Yarışı” etkinliğinde öğrenciler Batlamyus’tan Nasreddin Tusi, Ali Kuşçu, Galile, Takiyyüddin, Kepler ve Kopernik’e uzanan bir süreçte astronomi örneğinden hareketle bilim mirasının oluşumu ele alırlar. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirirler. Öğrencilerin bu etkinlikler doğrultusunda “bilim” kavramına erişimi düzeyi %65,49 olduğu “reform” kavramına erişimi düzeyi ise %35,25 olarak tespit edilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak etkinliklerde yer almasına rağmen bu kavramların öğrenciler tarafından yeteri kadar anlaşılmadığını söyleyebiliriz.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı içerisinde, 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesini incelediğimizde;

-“Ülkeler Nasıl Gelişir?” ve “Yeni Yollar” etkinlikleri ile öğrenciler coğrafi keşiflerin ülke gelişimine etkisi, eski ticaret yollarının değişmesi ile Osmanlı Devleti’nin bu durumdan etkilenmesini değerlendirirler. Bu etkinlikler doğrultusunda kazandırılması gereken “keşif” kavramının erişimi düzeyi %64,19 olarak bulunmuştur. “Keşif” kavramının etkinlikte yer aldığını ancak öğrenciler tarafından istenilen düzeyde kazanılmadığını görüyoruz.

Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı içerisinde 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Yaşayan Demokrasi ” ünitesini incelediğimizde;

- “Kurultaydan Büyük Millet Meclisi’ne” etkinliği ile öğrenciler, tarihsel süreç içerisinde yönetim şekilleri ve değişimini incelerler.
- “Belgesel Film İzliyoruz” etkinliğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını, meclisin önemini anlatan eğitsel filmler izlenir ve konuyla ilgili değerlendirmeler yaparlar.

-“Cumhuriyetin Nitelikleri” etkinliği ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri incelenir.

-“Vatandaşın Sesi Gazetesi” etkinliği ile sivil toplum örgütleri ve medya kuruluşlarının medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışılır. Bu etkinlikler ile öğrencilerin kazanması beklenen kavramlardan “kamuoyu” %68,08 erişi düzeyine sahiptir. Diğer bir kavram olan “cumhuriyet” ise %59,18 olarak tespit edilmiştir. Verilerden yola çıkarak kavramlara erişi düzeyinin düşük olduğu şeklinde yorum yapabiliriz. Ayrıca kavramlar birçok etkinlikte yer almasına rağmen hedefine ulaşamamıştır.

Küresel Bağlantılar öğrenme alanı içerisinde 7.Sınıf İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında “Ülkeler Arası Bağlantılar” ünitesini incelediğimizde;

-“Dünyamız ve Sorunları” etkinliği ile küresel sorunlarla ilgili araştırma yapılarak sorunların nedenleri ve sonuçları değerlendirilir. Küresel ısınma, çevre kirliliği, terör, savaş, açlık, yoksulluk, hızlı nüfus artışı, işsizlik, salgın ve bulaşıcı hastalıklar gibi konuları irdelerler.

- “Proje Şenliği” etkinliği ile öğrenciler bilimsel araştırma basamakları kullanılarak küresel sorunların çözümü ile ilgili proje hazırlanır. Böylece öğrenciler küresel problemlerin çözümünde kişisel sorumluluğunu fark eder.

-“Uluslararası Kuruluşlar” etkinliği ile öğrenciler grup çalışması yapılarak Küresel sorunlarla Uluslararası amaçları incelenir.

-“Çevre Hakkı” etkinliği ile sınıf mahkemesi oluşturularak bir çevre sorunu çevre hakkı çerçevesinde incelenir. Bu etkinliklerle kazandırılması hedeflenen “çevre kirliliği” kavramının öğrencilerde erişi düzeyi %50,83 olarak tespit edilmiştir. Birçok etkinlikte işlenen bu kavramı elde edilen veri doğrultusunda yorumlayacak olursak, erişi düzeyinin düşük olduğunu söyleyebiliriz.

V.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

1)Öğrencilerin bazı kavramları anlama düzeylerinin yetersiz olduğunu ve bu kavramların günlük hayatta kullanılma sıklığı düştükçe anlama düzeyinin de azaldığını söyleyebiliriz.

2)Araştırmaya konu olan 40 kavrama ait sorular doğrultusunda yüzde olarak kavramların erişim düzeyini okullar bazında ifade edecek olursak; Ali Rıza Çevik %72, Murat Germen %66,5, Şehitler %70,25, İstiklal %63, Milli Birlik %55 ve Vicdan Karaosmanoğlu İlköğretim okulu %52,5 oranında kavramları kazanmıştır. Ali Rıza Çevik ve Şehitler İlköğretim okullarının “tam öğrenme koşulunun” (%70) üzerine çıktığını görüyoruz.

3)Araştırmanın örneklemini oluşturan 539 tane 8.sınıf öğrencisinin sorulara verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen verilere göre öğrencilerin toplam akademik başarıları %63 olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin %70 tam öğrenme koşulunun %7 oranında uzağında olduğunu söyleyebiliriz.

4)Kavram erişim düzeyinin yeterli olduğu kavramların birçoğu etkinliklerde de yer almaktadır. Örneğin; nüfus (%86,08), israf (%87,01), meslek (%89,79) oranında öğrenilmiştir. Erişim düzeyi yüksek olan bu kavramların gündelik dilde karşılığı fazladır.

5)Kavram erişim düzeyi yetersiz olan bazı kavramların etkinliklerde de geçme sıklığının az olduğu söylenebilir. Örneğin; kentleşme (%44,34), varsayım (%51,76), iklim (%21,76) kavramları en az kullanılanlardır. Bu kavramların gündelik dilde karşılığının az olduğunu söyleyebiliriz.

6)Bazı kavramlarınsa etkinliklerde sıkça geçmesine rağmen istenilen erişim düzeyini yakalayamadığı görülmüştür. Örneğin; çevre kirliliği (%50,83), cumhuriyet (%59,18), kültür (%55,1) kavramları gibi.

7)Dikkat çeken bir diğerk sonuçsa, bazı kavramları kazandırmaya yönelik etkinlikler olmamasına rağmen erişidüzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Örneğink; aile kavramı %87,94 öğrenme düzeyiyle ilk sıralarda yer alırken etkinliklerde erişidüzeyi yüksek olan kavramlarla karşılaştırıldığında daha az yer verildiğini söyleyebiliriz.

8)Soyut kavramları öğrencilerin tanımlamakta zorlandığı anlaşılmıştır. Örneğink; egemenlik kavramı %27,64 , reform %35,25 oranında erişidüzeyine sahiptir. Bununla birlikte somut bir kavram olan anayasa %71,79 oranında doğru tanımlanmıştır.

ÖNERİLER

- 1)MEB Sosyal Bilgiler Dersi Programındaki “bilişsel kavramların” kazandırılmasına ilişkin etkinliklere önem verilmelidir.
- 2)MEB Sosyal Bilgiler Programında “kavram öğretimi” üzerine açıklayıcı bilgilere yer verilmelidir.
- 3)Öğrencilerin öğretim sürecine girmeden önce “ön bilgileri”, süreç içerisinde de izleme testleri ile “eksik ve yanlış öğrenmeleri” tespit edilmeli. Böylece henüz yolun başında öğretmenlerin kavram yanığı ve kargaşalarını engelleme fırsatı olacaktır.
- 4)Öğretmenler, öğrencilerin en çok hangi kavramları birbirine karıştırdığı konusunda çalışma yapmalıdır.
- 5)Öğrencilerin, ezbere yöneltmeden öğrendikleri bilgiler ile ilişki kurması sağlanmalı. Bunun için öğrenciler, kavram zinciri veya kavram bulmacaları vb. etkinliklere yöneltmelidir.
- 6)Eğitim öğretim etkinlikleri, sadece kitap ve geleneksel eğitim materyallerine dayandırılmamalıdır. Bilgisayar, video, televizyon, internet gibi bilgi ve iletişim teknolojileri de kullanılmalıdır. Böylece öğrenciler, öznel bilgiye ulaşabilir.
- 7)Öğrencilerin kavram yanığı ve kargaşalarına düşmemesi için birbirine karıştırılabilecek kavramların ayırt edici özellikleri vurgulanmalı.
- 8) Kavram öğretimi, “görsel grafik, şekil ve tablolarla” desteklenmelidir. Böylece kavramlar soyutluktan uzaklaşacak ve öğrenciler için kalıcılığı artacaktır.
- 9)Kavram öğretiminde bize yardımcı olacak “kavram haritaları, kavram bulmacaları, kavram zinciri, kavram karikatürleri, örgütleme, ekleme, yerleşim yöntemi, imajlar, askı sözcük yöntemi” gibi öğrenme stratejilerine yer verilerek kavramların kalıcılığı sağlanmalıdır.
- 10)Sosyal Bilgiler Dersi Programında yer alan diğer kavramlara ilişkin daha kapsamlı bir araştırma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alım, Mete, (2008) “Öğrencilerin Lise Coğrafya Programında Yer Alan Yer Yuvarlağı ve Harita Bilgisi Ünitelerindeki Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları” , Milli Eğitim Dergisi, Sayı 177, Kış/2008, ANKARA
- Alım, M. Özdemir, Ünal, Yılar, Bayram,(2008) ”5. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Coğrafya Kavramlarını Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları” Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 11, Sayı 1
- Alkış, Seçil, (2008), “Sosyal Bilgiler Programı İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanıyla İlgili Kavram Bulmacaları”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 180, ANKARA
- Altıntaş, Gülşen, Altıntaş, S. Uğur, (2008) “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Haritası Kullanımının Öğrenci Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt 16, No 1, Sayfa 61-66, KASTAMONU
- Aydoğan, Serkan, Güneş, Bilal, Gülçiçek, Çağlar ,(2003) “Isı ve Sıcaklık Konusunda Kavram Yanılgıları”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 23, Sayı 2 (2003) 111-124, ANKARA
- Bloom, B. S. ,(1956) “Taxonomy of Educational Objectives, Handbook Cognitive Domain, NEW YORK
- Demirci, Neşet, Çirkinoğlu, Ayşegül, (2004) “Öğrencilerin Elektrik ve Manyetizma Konularında Sahip Oldukları Ön Bilgi ve Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi” ,Türk Fen Eğitimi Dergisi, Aralık 2004, Sayı 2, TRABZON
- Demirel, Özcan ,(2004), “Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme”, Pegem-A Yayıncılık, ANKARA
- Demirel, Özcan ,(2004), “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı”, Pegem-A Yayıncılık, ANKARA

- Ekiz, Durmuş, Akabaş, Yavuz, (2005), “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Astronomi ile İlgili Kavramları Anlama Düzeyi ve Kavram Yanılgıları”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 165, Kış/2005, ANKARA
- Erden, Münire ,(1997), “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, Alkım Yayınevi, İSTANBUL
- Ertürk, Selahattin ,(1977), “Eğitimde Program Geliştirme”, Yelkentepe Yayınları, ANKARA
- Fidan, Nurettin ,(1986), “Öğrenme ve Öğretme”, Tekışık Matbaası, ANKARA
- Kabapınar, Yücel ,(2007), “İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi”, Maya Akademi Yayınları, ANKARA
- Kaldırım, Elif, (2005), “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 3 (2005) 143-162, ANKARA
- Kocakulah, Aysel, (2006),” İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Görüntü Kavramı ve Düzlem Aynada Görüntü Oluşumu İle İlgili Kavramsal Anlamaları” Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Cilt 7, Sayı 1, 157-173, KIRŞEHİR
- Birinci Konur, Kader ve Ayas, Alipaşa, (2008), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bazı Kimya Kavramlarını Anlama Seviyeleri” Kastamonu Eğitim Dergisi Mart 2008 Cilt:16 No:1 83-90, KASTAMONU
- Koray, Özlem, Tatar, Nilgün, (2003), ” İlköğretim Öğrencilerinin Kütle ve Ağırlık ile ilgili Kavram Yanılgıları ve Bu Yanılgıların 6,7. Ve 8. Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Fen ve Matematik Eğitimi Özel Sayısı (1) 13, DENİZLİ
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004b), ”İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi(4-5.sınıflar)Öğretim Programı”, Milli Eğitim Basımevi, ANKARA
- Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Programı, (2005), ANKARA
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumlar Yönetmeliği, (1997)

- Özşahin, Emre, (2009), “Karikatürlerle Coğrafya Öğretimi”, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 20, Temmuz 2009, Sayfa 101-122, İSTANBUL
- Senemoğlu, Nuray, (2009), “Gelişim Öğrenme ve Öğretim” Pegem Akademi Yayıncılık, ANKARA
- Sinan, Olcay, (2007), “Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Enzimlerle İlgili Kavramsal Anlama Düzeyleri” Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) Cilt 1, Sayı 1, Aralık 2007, sayfa 1-22, BALIKESİR
- Sönmez, Veysel ,(2001), “Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu” , MEB Yayınlar, ANKARA
- Sönmez, Veysel ,(2008), “Öğretim İlke ve Yöntemleri”, Anı Yayıncılık, ANKARA
- Sönmez, Ömer Faruk, Kaymakçı, Selahattin, Zihni, Merey, (2010), “1998 ve 2006 Sosyal Bilgiler Lisans Programına Göre Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Bazı Kavramları Anlama Düzeyi”, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2010, Sayfa 126-138, ANKARA
- Tan, Şeref, Kayabaşı, Yücel, Erdoğan, Alaattin, (2003).”Öğretimi Planlama ve Değerlendirme” Anı Yayıncılık, ANKARA
- Taşlı, İsmail , (2000), “Sosyal Bilgiler Öğretimi”,Tekin Matbaası, Demirci/MANİSA
- Taşlı, İsmail , (2000), “Günümüz Coğrafya Öğretiminde Öğrenci Aktivitelerinin Bilgi Üretimine Dönüştürülmesinde Olgular, Kavramlar ve Genellemelerin Sistemik Kullanımının Sağlanması”, Milli Eğitim Dergisi, s.140, ANKARA
- Taşlı, İsmail, (2005), ”4.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri ile İlgili Kavram Bulmacaları Örnekleri”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 166, ANKARA
- Tay, Bayram, (2004), “Sosyal Bilgiler Dersinde Anlamlandırma Stratejilerinin Yeri ve Önemi”, Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt 5, Sayı 2, 2004, KIRŞEHİR
- Topsakal, Ünsal, Kara, Sevda, (2008), “İlköğretim Öğretmen Adaylarının Ozon Tabakası İle İlgili Algılamaları” Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:03 No:37 Sayfa 13-32, ADANA

- Pardhan, H. & Mohammad, R.F. (2005). Teaching Science and Mathematics For Conceptual Understanding? *A Rising Issue Eurasia J. Math. Sci. & Tech. Ed.* 1(1), 1-20.
- Sönmez, Ömer Faruk, Kaymakçı, Selahattin, Merey, Zihni, (2010), "1998 ve 2006 Sosyal Bilgiler Lisans Programlarına Göre Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Bazı Kavramları Anlama Düzeyi", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, Sayfa 126-138, ANKARA
- Varış, Fatma, (1994), "Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler", Alkım Kitapçılık, ANKARA
- Yaşar, Okan, (2004), " İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı ile Coğrafya Konularının Eğitimi ve Öğretimi", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 163, ANKARA
- Yazıcı, Hakkı, Sabancı, Osman, (2003), "İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları ile İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri" *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 153, Bahar 2003, ANKARA
- Yazıcı, Kubilay, (2006), "Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler" *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 15, Sayfa 651-662, KONYA

Sözlük

- Türkçe Sözlük, (2009), Türk Dil Kurumu, ANKARA

EKLER

EK-1

SOSYAL BİLGİLER KAVRAMLARININ ERİŞİ DÜZEYİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler;

Sizin cevaplamanız istenen bu sorular, Sosyal Bilgiler kavramlarının erişim düzeyini anlamaya yönelik araştırma amacını taşımaktadır. Soruların başında kavramlara ait tanımlar verilmiş olup, altında yazılan seçeneklerden birisi ile ilgilidir. Tanıma en uygun bulduğunuz seçeneği cevap kartına işaretlemeniz yeterli olacaktır. Doğru seçeneği bulamıyorsanız boş bırakabilirsiniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Araştırmacı
Fulya ÜNLÜ

1. Özellikle sanayinin gelişmesi sonucu nüfusun büyük şehirlerde toplanması ve şehir alanlarının genişlemesi süreci.

- A) Kentleşme B) Sanayileşme
C) Göç D) Makineleşme

2. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.

- A) Akraba B) Aile C) Ebeveyn
D) Sülale

3. Yeryüzünde, sınırları belli geniş ya da küçük bir bölgede insanların toplam sayısı.

- A) Nüfus B) Grup C) Topluluk
D) Halk

4. Millet, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi.

- A) Özgürlük B) Meclis
C) Demokrasi D) Cumhuriyet

5. Sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine göre ayrılan toprak parçası.

- A) Kent B) İl C) Bölge D) Kıta

6. Bir yurttaki doğup büyüme durumunu.

- A) Yurttaşlık B) Birey C) Personel
D) Üye

7. Bir topluma ya da bir halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat yapıtlarının tümü.

- A) Gelenek B) Sanat C) Kültür
D) Örf ve adet

8. Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş milletlerin oluşturduğu yapı.

- A) Devlet B) Meclis C) Vatan
D) Ülke

9. Bir şirketin üretim ve hizmet gücünü artırıcı nitelikte yeni eklemeler.

- A) Ticaret B) Sermaye C) Yatırım
D) İthalat

10. Bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı; bilgi, eğitim gerektiren etkinlik.

- A) Hobi B) Meslek C) Sanat
D) Üretim

11. Bir kurumdaki düzeni iyileştirmek için yapılan değişiklikler.

- A) Anayasa B) Kanun C) İhtilal
D) Reform

12. Ekonomik ya da siyasi sebeplerle devletlerin ve ya toplumların bir kesiminin birbirine karşı giriştikleri silahlı eylem.

- A) Mücadele B) Savaş C) Soykırım D) Sömürge

13. Devlet ile din işlerinin ayrılığı, devletin dinler karşısında tarafsız olması.

- A) Laiklik B) Demokrasi C) Adalet D) Eşitlik

14. Bir işin yapılması esnasında bireylerin ortak duygu, düşünce ve emek birliği yapması durumu.

- A) Diyalog B) Sorumluluk C) Dayanışma D) Alışveriş

15. Var olduğu bilinmeyen bir şeyin ortaya çıkarılması.

- A) Keşif B) İcat C) Ürün D) Kaşif

16. Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insanların oluşturduğu topluluk.

- A) Topluluk B) Hemşeri C) Vatandaş D) Millet

17. Bir devletin ya da toplumun ekonomik, siyasi bakımlardan başka kişi, ya da toplumların güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumu.

- A) Hak B) Cumhuriyet C) Bağımsızlık D) Eşitlik

18. Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların temel haklarını bildiren yazılı kurallar.

- A) Kural B) Kanun C) Tüzük D) Anayasa

19. Deneylerle henüz yeter derecede doğrulanmamış ancak doğrulanacağı umulan teorik düşünce.

- A) Varsayım B) Kanıt C) Tahmin D) Görüş

20. Evrendeki olayların bir bölümünü kendisine konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi birikimi.

- A) Buluş B) Teknoloji C) Sanat D) Bilim

21. Kâr elde etmek amacıyla yapılan alım satım etkinliği.

- A) Alışveriş B) Ticaret C) Takas D) Üretim

22. Gereksiz yere para, zaman, emek vb. harcama durumu.

- A) Gider B) Kazanç C) Bütçe D) İsrar

23. Belirli faaliyet ve işlemler sonucu yeni bir mal veya hizmet meydana getirme durumu.

- A) Ürün B) Tüketim C) Faaliyet D) Üretim

24. Millet in ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi.

- A) Egemenlik B) Cumhuriyet C) Anayasa D) Demokrasi

25. Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak iş üreten kimse.

- A) Memur B) Girişimci C) Zanaatkâr D) İşçi

26. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünebilme veya davranma.

- A) Hak B) Demokrasi C) Özgürlük D) Eşitlik

27. Doğa tarafından insanoğlunun kullanımına sunulan toprağın hem altında hem üstünde yer alan yenilenebilir ve yenilenemez kaynaklar.
A)Maden B)Doğal kaynak
C)Santral D)Enerji

28. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması.
A)Diyalog B)İletişim C)Empati
D)Görüşme

29. Kişinin kendisini karşısındaki bireyin yerine koyarak duygularını, isteklerini ve düşüncelerini anlayabilmesi becerisi.
A)Sempatı B)Empati C)İletişim
D)Hoşgörü

30. Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde sahip olunan yargı, fikir.
A)Görüş B)Tahmin C)Karar
D)Sonuç

31. Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle insanların kişisel olarak ya da gruplar halinde bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme durumu.
A)Taşınma B)Nakil C)Tayin
D)Göç

32. Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar.
A)Alışkanlık B)Miras C)Kural
D)Gelenek

33. Kişinin kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi durumu.
A)Ödev B)Hak C)Sorumluluk
D)Görev

34. Doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanılması, tahrip edilmesi sonucunda çevrede dengenin bozulması ve birtakım sorunların ortaya çıkması.
A)Tahribat B)Erozyon C)Çevre kirliliği
D)Çarpık Kentleşme

35. Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yıllara ait ortalaması.
A)İklim B)Mevsim C)Hava durumu
D)Meteoroloji

36. Doğa olaylarının insana ve eşyaya zarar verme biçimi.
A)Sel B)Heyelan C)Afet
D)Deprem

37. Bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi.
A)Kamuoyu B)Haberleşme
C)İletişim D)Fikir

38. Bir ülkenin ürettiği malları başka ülkelere satması durumu.
A)Ticaret B)İthalat C)İhracat
D)Sanayi

39. Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü
A)Karakter B)Kişilik C)Kimlik
D)Birey

40. Bir kurumun geçmiş, şuan ya da geleceğe ait gelir ve giderlerinin toplamı.
A)Maaş B)Alışveriş C)Bütçe
D)Tasarruf

